

**PARTER****Kärande och gensvarande**

Front Advokater AB, 556692-2208  
Fabriksgatan 7  
412 50 Göteborg

Ombud: Advokaterna Ola Hansson och Jenny Sjöberg  
Advokatfirman Schjødt  
Box 715  
101 33 Stockholm

**Svarande och genkärande**

Göteborgs Stad, 212000-1355  
Box 1111  
405 23 Göteborg

Ombud: Advokaterna Carl Persson, Daniel Bjurbom, Shirin Saif och Anton Salamon  
Roschier Advokatbyrå AB  
Box 7358  
103 90 Stockholm

---

**DOMSLUT**

1. Käromålen ogillas.
  2. Front Advokater AB ska utge ersättning till Göteborgs Stad för dess rättegångskostnad i huvudkäromålet med 8 171 429 kronor jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 21 februari 2024 till dess betalning sker.
  3. Göteborgs Stad ska utge ersättning till Front Advokater AB för dess rättegångskostnad i genkärålet med 5 350 958 jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 21 februari 2024 till dess betalning sker.
-

<b>1. BAKGRUND</b> .....	<b>5</b>
<b>2. YRKANDEN M.M.</b> .....	<b>6</b>
<b>3. GRUNDER</b> .....	<b>7</b>
3.1 Fronts käromål .....	7
3.1.1 Ramavtalen.....	7
3.1.2 Avtalsbrott – felaktiga avrop.....	7
3.1.3 Rätt till skadestånd för uteblivna intäkter .....	8
3.1.4 Rätt till skadestånd för förlust av ett kapitals bruksvärde.....	10
3.2 Göteborgs Stads svaromål .....	10
3.2.1 Ramavtalen.....	10
3.2.2 Inget avtalsbrott.....	11
Göteborgs Stad svarar inte för samtliga avtalsanvändares påstådda avtalsbrott .....	11
Göteborgs Stad har inte avropat i strid med ramavtalen .....	11
3.2.3 Ingen skada .....	12
3.2.4 Front har inte begränsat sin skada .....	14
3.2.5 Ingen rätt till skadestånd för förlust av kapitalets bruksvärde .....	14
3.2.6 Preklusion .....	14
3.3 Fronts genmäle.....	16
3.3.1 Avtalsbrotten.....	16
3.3.2 Skadan.....	17
3.3.3 Ingen preklusion.....	18
3.4 Göteborgs Stads genkäromål .....	19
3.4.1 Avtalsbrott - fel kompetens (avtalsbrott a) .....	19
3.4.2 Avtalsbrott - felaktigt debiterade timarvoden (avtalsbrott c).....	21
3.4.3 Avtalsbrott - felaktigt debiterat arbete (avtalsbrott d) .....	21
3.4.4 Avtalsbrott - bristfälliga fakturaspecifikationer (avtalsbrott e).....	22
3.4.5 Vite och skadestånd på grund av avtalsbrotten .....	23
3.4.6 Reklamation .....	24
3.5 Fronts gensvaromål .....	25
3.5.1 Inga avtalsbrott.....	25
Ingen bristfällig kompetens (avtalsbrott a).....	26
Ingen felaktig debitering avseende timarvode (avtalsbrott c).....	27

Ingen felaktig debitering avseende arbete (avtalsbrott d).....	27
Inga bristfälliga fakturaspecifikationer (avtalsbrott e) .....	28
3.5.2 Göteborgs Stad har inte rätt till vite .....	28
3.5.3 Göteborgs Stad har inte rätt till skadestånd .....	29
3.5.4 Preklusion på grund av utebliven reklamation.....	30
3.5.5 Preklusion på grund av ensidigt åtagande att avstå sin motfordran .....	30
3.6 Göteborgs stads genmäle .....	31
3.6.1. Avtalsbrotten .....	31
Bristfällig kompetens (avtalsbrott a) .....	31
Felaktig debitering avseende timarvode (avtalsbrott c).....	31
Felaktig debitering avseende arbete (avtalsbrott d) .....	32
Bristfälliga fakturaspecifikationer (avtalsbrott e) .....	32
3.6.2 Göteborgs Stad har rätt till vite .....	32
3.6.3 Ingen preklusion.....	33
<b>4. MÅLETS HANDLÄGGNING .....</b>	<b>34</b>
<b>5. UTREDNINGEN .....</b>	<b>35</b>
<b>6. DOMSKÄL.....</b>	<b>42</b>
6.1 Rättsliga utgångspunkter för tolkning av avtal .....	42
6.2 Utgångspunkter vid prövningen av Fronts talan.....	43
6.3 Huvudkärområdet.....	45
6.3.1 Ramavtalen.....	45
6.3.2 Fronts anspråk på grund av tredje mäns avrop.....	46
6.3.3 Fronts anspråk på grund av Göteborgs Stads avrop .....	49
Har Göteborgs Stad avtalsstridigt beställt juridiska tjänster av andra än Front? .....	49
Skadestånd och förlust av kapitalets bruksvärde .....	56
Reklamation .....	56
6.4 Genkärområdet.....	60
6.4.1 Föreligger en avtalad viteskyldighet?.....	60
6.4.2 Fel kompetens?.....	62
6.4.3 Felaktigt debiterat timarvode?.....	64
6.4.4 Felaktigt debiterat arbete?.....	66
6.4.5 Bristfälliga fakturaspecifikationer .....	69

6.4.6 Preklusion på grund av ensidigt åtagande att avstå sin motfordran .....	71
6.5 Rättegångskostnader.....	71
6.5.1 Inledning .....	71
6.5.2 Göteborgs Stads rätt till ersättning för kostnader i huvudkäromålet.....	72
6.5.3 Fronts rätt till ersättning för kostnader i genkäromålet .....	75
<b>7. SAMMANFATTNING.....</b>	<b>77</b>
<b>8. ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE .....</b>	<b>79</b>

## 1. BAKGRUND

Göteborgs Stad genomförde under år 2016 en upphandling av juridiska tjänster. Genom tilldelningsbeslut den 15 september 2016 meddelades att Front Advokater AB (Front) rankades som nummer ett inom följande nio avtalsområden.

- Associationsrätt
- Entreprenadrätt
- Fastighetsrätt, Allmän
- Fastighetsrätt, Speciell
- IT-rätt och immaterialrätt
- Miljörätt
- Offentlig rätt
- Process- och skiljemannarätt
- Upphandlings- och konkurrensrätt

Utöver ovanstående avtalsområden antogs Front även som leverantör inom avtalsområdet Fullservice Affärsjuridik.

Efter upphandlingens genomförande tecknades tre ramavtal med Front som leverantör av juridiska tjänster. För associationsrätt, speciell fastighetsrätt, process- och skiljemannarätt samt miljörätt påbörjades ramavtalet den 1 november 2016 (IK16351-01). För entreprenadrätt samt IT-rätt och immaterialrätt påbörjades ramavtalet den 26 juni 2017 (IK17177-01). För allmän fastighetsrätt, offentlig rätt samt upphandlings- och konkurrensrätt påbörjades ramavtalet den 23 februari 2018 (IK17142-01).

Det första ramavtalet tecknades mellan Göteborgs Stads upphandlingsbolag AB (Upphandlingsbolaget) och Front, medan de två senare tecknades mellan Göteborgs Stad Inköps- och upphandlingsförvaltning (Inköps- och upphandlingsförvaltningen och Front. Efter en omorganisation inom Göteborgs Stad överläts Upphandlingsbolagets verksamhet till Inköps- och upphandlingsförvaltningen. I anslutning till detta överläts också det först tecknade ramavtalet (IK16351) till Inköps- och upphandlingsförvaltningen. Efter den 1 januari 2017 var det alltså Inköps- och upphandlingsförvaltningen som förvaltade och administrerade samtliga tre ramavtal.

Ramavtalen hade en löptid till och med den 31 oktober 2020.

Under slutet av 2019 och början på 2020 föranledde vissa anonyma tips att Göteborgs Posten (GP) skrev vissa artiklar angående påstådda felaktigheter i Fronts debitering enligt ramavtalen.

Den 26 februari 2020 beslutade Göteborgs Stad om ett tillfälligt beställningsstopp av ramavtalen.

Den 28 februari 2020 hölls ett möte mellan representanter för Inköps- och upphandlingsförvaltningen, bl.a. förvaltningschefen Henrik Karlsson, och Front, bl.a. Kaisa Adlercreutz.

Göteborgs Stad gav EY i uppdrag att utreda de påstådda oegentligheterna i Fronts debitering. Den 7 maj 2020 var utredningen färdigställd och den 25 maj 2020 hävde Göteborgs Stad det tillfälliga beställningsstoppet.

Den 16 september 2020 hävde Göteborgs Stad ramavtalen i förtid.

## **2. YRKANDEN M.M.**

Front har yrkat att tingsrätten ska förpliktiga Göteborgs Stad att till Front betala 52 852 020 kr jämte ränta enligt 4 § fjärde stycket och 6 § räntelagen från den 29 december 2021 (dagen för delgivning av stämningsansökan) till dess betalning sker.

Göteborgs Stad har bestritt käromålet. Sättet att beräkna ränta har vitsordats som skäligt i och för sig. Göteborgs Stad har för egen del yrkat att tingsrätten ska förpliktiga Front att betala 5 401 424 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen. Ränta har yrkats från den 26 oktober 2020 och i andra hand från den 4 november 2022, i båda fallen till dess betalning sker.

Front har bestritt Göteborgs Stads genkärsmål.

Båda parter har yrkat ersättning för sin rättegångskostnad.

### **3. GRUNDER**

#### **3.1 Fronts kärsmål**

##### 3.1.1 Ramavtalen

Parterna har ingått tre ramavtal avseende juridiska tjänster, fördelat på nio rangordnade avtalsområden. Enligt ramavtalen föreligger en tydlig avropsordning i form av rangordning. Front är rangordnad som nummer ett inom samtliga nio rangordnade avtalsområden och skulle därför tillfrågas först vid avrop.

##### 3.1.2 Avtalsbrott – felaktiga avrop

Enligt ramavtalen har förvaltningar och nämnder inom Göteborgs Stad rätt att använda ramavtalen. Detsamma gäller Göteborgsregionens Kommunalförbund, ISGR AB, Räddningstjänsten Storgöteborg, Gryning Vård AB, Stiftelsen Göteborgs sjukhem, Härryda kommun, Härryda Energi AB, Härryda Elhandel AB, Kungsbacka kommun, Kungälv kommun, Kungälvbostäder, Lerums kommun, Lilla Edets kommun, Partille kommun, Stenungsunds kommun, Tjörns kommun, Tjörns Bostads AB, Tjörns Måltids AB, Öckerö kommun och Öckerös kommunala bolag.

Angivna entiteter har begått avtalsbrott genom att inte avropa enligt ramavtalens rangordning. Detta har skett antingen grovt vårdslöst eller uppsåtligen. Avrop som rätteligen skulle ha tilldelats Front har i stället tilldelats annan leverantör.

Front blev varse avtalsbrottet genom en artikel i GP den 15 februari 2020. Front framställde reklamation till Göteborgs Stad genom förvaltningsdirektören för Inköps- och upphandlingsförvaltningen, Henrik Karlsson, den 28 februari 2022.

Parter i ramavtalen är Göteborgs Stad och Front. Detta framgår förutom av avtalens recit även av tvistlösningsklausulerna (punkterna 3.1.34 resp. 3.1.33). Göteborgs Stad svarar som part för alla rättigheter och skyldigheter enligt ramavtalen. Göteborgs Stad ansvarar därför för påföljder på grund av samtliga avtalsanvändares avtalsbrott.

### 3.1.3 Rätt till skadestånd för uteblivna intäkter

Utgångspunkten vid skadeberäkningen är att den skadelidande ska erhålla samma intäkt som om kontraktsbrottet inte inträffat (det positiva kontraktsintresset). Vid beräkningen ska kostnader dras av, dock ej fasta kostnader. I praxis har godtagits att skadestånd i anledning av avtalsbrott vid ramavtal beräknas så att den förfördelade leverantörens timpris multipliceras med antalet timmar som den upphandlande myndigheten har avropat från andra leverantörer.

Front fick av förvaltningsdirektören Henrik Karlsson den 2 mars 2020 statistik över samtliga leverantörers inrapporterade omsättning. Omsättningen utgör underlag för stadens provisionsfakturer. Leverantörerna anger ramavtal, period (kvartal) och enhet (Göteborgs Stad inkl. bolag eller kranskommun) vid inrapporteringen. Göteborgs Stad har därefter den 8 september 2020 presenterat en rapport (av kontrollern Renata Popadic) med statistik om avropen under ramavtalens löptid. Av statistiken framgår dock inte hur många timmar som avropats, av vilken leverantör eller vilken entitet som gjort detta avrop, utan endast totalvolym i monetärt värde. Avrop som omfattas av ramavtalen (med avdrag för finans- och skatterätt) uppgick enligt statistiken till följande belopp (kr).

	Front	Övriga	Sammanlagt
IK 16351	18 104 468	55 987 262	74 091 730
IK 17177	6 887 619	6 357 657	13 245 276
IK 17142	19 847 178	<u>12 252 351</u>	<u>32 099 529</u>
		74 597 270	119 436 535

Snittarvodet (kr per timme) för andra leverantörer i ramavtalen uppgår till följande belopp.

IK 16351	1 892
IK 17177	1 800
IK 17142	1 676



Med beaktande av volym och beräknat timarbete kan antalet timmar beräknas till följande.

IK 16351	29 592	(55 987 262 /1 892)
IK 17177	3 532	(6 357 657 /1 800)
IK 17142	7 310	(12 252 351/1 676)

Fronts snittarvode uppgick till följande belopp per timme.

IK 16351	1 270
IK 17177	1 190
IK 17142	1 163

Front har på grund av felaktiga avrop således tappat följande intäkt.

IK 16351	37 581 840	(29 592*1 270)
IK 17177	4 203 080	(3 532*1 190)
IK 17142	<u>8 501 530</u>	(7 310*1 163)
	50 286 450	

Fronts uteblivna intäkt uppgår alltså till 50 286 450 kr. Det motsvarar ca 67,4 % av den inrapporterade totalvolymen om 74 595 270 kr.

Det yrkade beloppet kan delas upp i följande delposter.

Göteborgs Stads avtalsstridiga avrop	16 715 653 kr
Göteborgs Stads bolags avtalsstridiga avrop	24 557 535 kr
Kranskommunernas avtalsstridiga avrop	<u>9 013 282 kr</u>
	50 286 450 kr

Avtalsbrottet har inte medfört minskade kostnader för Front. Byrån har haft ramavtal med Göteborgs Stad sedan 2012 och anpassat sin verksamhet och organisation utifrån efterfrågat behov enligt ramavtalen. Detta innebär också strategiska beslut om vilka typer av klienter som inte accepterats till undvikande av jävssituationer eller andra intressekonflikter. Bemanning, sett till både kompetens och antal, har också anpassats för att tillförsäkra full service och erforderlig kompetens inom samtliga avtalsområden vid var tidpunkt och oavsett antal samtidiga ärenden. Front var skyldigt att ha och hade kapacitet att utföra samtliga de uppdrag som i strid med rangordningen tilldelats andra leverantörer.

Det finns alltså inga kostnader att avräkna. Skadan uppgår därför till 50 286 450 kr.

#### 3.1.4 Rätt till skadestånd för förlust av ett kapitals bruksvärde

Enligt förarbetena till räntelagen kan dess bestämmelser om avkastningsränta tillämpas analogt i situationer som i förevarande mål, där Front orsakats förlust av kapitalets bruksvärde. Avkastningsränta har ansetts utgöra ett mått på genomsnittlig skälig avkastning vid en placering på lång sikt. Den uppgår till referensräntan plus två procentenheter.

Enligt punkterna 3.1.14 resp. 3.1.15 i ramavtalen har leverantören vid löpande räkning rätt att fakturera en gång per månad samt ska betalning ske 30 dagar efter godkänd faktura. Förfallodagen för leverantörens fordringar är alltså bestämd i förväg. De fakturor som Front skulle ha ställt ut om rangordningen tillämpats har därmed förfallit till betalning 30 dagar efter det att leverantörer, som avropats felaktigt, ställt ut sina fakturor.

Förlusten har beräknats efter volymen på felaktiga avrop i kronor dividerat med ramavtalens löptid i månader fram till 31 mars 2020.

	ikraft total	volym	antal månader	volym per månad
IK 16351	2016-11-01	37 581 840	41	916 630
IK 17177	2017-06-26	4 203 080	33	127 366
IK 17142	2018-02-23	8 501 530	25	340 061

Räntan uppgår till referensräntan + 2 procentenheter per år och uppgår efter årsvis beräkning till sammanlagt 2 565 570 kr.

### **3.2 Göteborgs Stads svaromål**

#### 3.2.1 Ramavtalen

Det är riktigt att parterna träffade de tre ramavtalen och att Front rankades som nummer ett inom avtalsområdena.

Det är i och för sig riktigt att enligt punkterna 3.1.5 och 3.1.6 i ramavtalen skulle Front tillfrågas först vid avrop. Om ett ärende var brådskande kunde dock förfrågan ställas till samtliga leverantörer inom aktuellt avtalsområde med krav på svar inom fyra timmar. Vidare kunde rangordningen frångås i ärenden som krävde specifik kompetens och erfarenhet med tillämpning av den särskilda fördelningsnyckeln.

### 3.2.2 Inget avtalsbrott

*Göteborgs Stad svarar inte för samtliga avtalsanvändares påstådda avtalsbrott*

Det är riktigt att de av Front uppgivna kommunerna, förbundet och kommunala bolagen hade rätt att använda ramavtalen.

Varje beställare svarar för rättigheter och förpliktelser i de rättsförhållanden och separata avtal som avrop enligt ramavtalen leder till. Göteborgs Stad ansvarar endast för eventuella avtalsbrott som nämnder, förvaltningar och andra entiteter inom staden gjort sig skyldiga till. De avtal som kommunala bolag, andra kommuner och andra rättssubjekt eventuellt ingått med andra advokatbyråer i strid med avtalet svarar alltså inte Göteborgs Stad för. Göteborgs Stad har samverkansavtal med kranskommunerna av vilka framgår att kranskommunen bär det civilrättsliga ansvaret, t.ex. för felaktiga avrop. Den omständigheten att ramavtalens villkor tillämpas på avtal som andra rättssubjekt ingått efter avrop saknar betydelse.

*Göteborgs Stad har inte avropat i strid med ramavtalen*

Entiteter inom Göteborgs Stad har inte i något fall avropat i strid med ramavtalen. Om avtal träffats med annan advokatbyrå än Front under avtalsperioden har det skett på grund av att ärendet varit brådskande eller krävt särskild kompetens eller erfarenhet. Avtal har också träffats med annan advokatbyrå efter tillåtna direktupphandlingar, vid beställningar av andra juridiska tjänster än de som omfattas av ramavtalen, vid beställningar av ärenden som avser finans- och skatterätt eller efter genomförd förnyad konkurrensutsättning. Vidare har avtal träffats med annan advokatbyrå innan ramavtalen trädde i kraft, under det tillfälliga beställningsstoppet eller för att Front efter förfrågan avböjt att åta sig uppdrag.

För det fall Göteborgs Stad skulle ha avropat fel i rangordningen har det inte skett grovt vårdslöst eller uppsåtligen.

### 3.2.3 Ingen skada

Det är i och för sig riktigt att Front enligt punkterna 3.1.25 resp. 3.1.26 i ramavtalen har rätt till skadestånd om bolaget lidit skada på grund av felaktiga avrop.

Utgångspunkten vid skadeberäkningen är inte att den skadelidande ska erhålla samma intäkt som om avtalsbrottet inte hade inträffat. I stället ska ersättningen försätta part i samma situation som om avtalsbrott inte hade inträffat.

Det är riktigt att kostnader ska dras av. Det gäller dock även fasta kostnader. Till uteblivna uppdrag ska uppskattade knutna kostnader dras av, t.ex. personalkostnader. Front har inte presenterat någon utredning om bolagets fasta eller rörliga kostnader. Eventuell skada ska alltså beräknas utifrån bruttomarginalen, som uppgår till 10 procent av Fronts omsättning. Skadan uppgår därför till som allra högst 5 129 864 kr.

Vidare är de uppgifter som Front lämnat om volymer, genomsnittliga timarvoden och antalet arbetade timmar inte riktiga. Göteborgs Stad vitsordar heller inte själva beräkningen. Den statistik som Göteborgs Stad presenterade i sin rapport är felaktig på några poster, bl.a. har samlade intäkter för år 2020 och Fronts intäkter år 2018 fallit bort. Leverantörernas inrapportering vilar också på ett osäkert underlag. Det händer att leverantörer rapporterar in fel siffror, på fel avtal och på fel period. Front har haft tillgång till samtliga leverantörsfakturor i omaskerat skick och hade därför kunnat använda de vid beräkningen av skadans storlek.

Fronts beräkningsmodell bygger på antaganden och estimat. Den kan inte läggas till grund för beräkning av skadeståndets storlek. Front har att visa skadans storlek i varje enskilt fall av kontraktsbrott, dvs. redovisa vilken inkomst som bolaget förlorat till följd av varje felaktigt avrop samt vilka kostnader som ska dras av på grund av detta uppdrag.

I den beräkning som Front använt sig av ingår avrop som andra rättssubjekt påstås ha gjort i strid med ramavtalen. Göteborgs Stad är inte skyldig att betala skadestånd på grund av dessa avrop och de ska därför inte ingå i beräkningen.

I den beräkning som Front använt sig ingår avrop som inte utgör kontraktsbrott, t.ex. avrop där beställaren tillämpat den särskilda fördelningsnyckeln, avrop som skett till annan leverantör när Front har tackat nej p.g.a. jävs- och intressekonflikt eller av annan orsak samt avrop som skett innan IK-ramavtalen trädde i kraft eller efter att det tillfälliga beställningsstoppet trädde i kraft. I skadeberäkningen ingår även inrapporterad omsättning för tjänster som inte omfattas av ramavtalen och avrop som rör ärenden inom avtalsområdet finans- och skatterätt. Göteborgs Stad är inte skyldig att betala skadestånd på grund av dessa avrop och de ska därför inte ingå i beräkningen.

Följande är exempel på specifika avrop som inte har utgjort kontraktsbrott. Magnusson Advokatbyrå har felaktigt rapporterat omsättning om drygt 10 000 000 kr på IK-ramavtalen under Q4 2016 och Q1 2017. Omsättningen avser ärenden som med all sannolikhet avropats under UB-ramavtalen, de tidigare ramavtalen avseende juridiska tjänster, eftersom det första IK-ramavtalet (IK 16351-01) trädde i kraft först den 1 november 2016 och Magnusson Advokatbyrå inte har rapporterat in något på UB-ramavtalen efter Q3 2016. Av aktbilaga 274 framgår ett antal ärenden där Front av olika skäl har tackat nej till uppdraget varefter det tilldelats en annan byrå. Av aktbilaga 267 och 271 framgår ett antal ärenden där beställaren tillämpat den särskilda fördelningsnyckeln. Flera avrop, bl.a. ett som tilldelats Magnusson Advokatbyrå (se aktbilaga 941, flik 14), har skett under det tillfälliga beställningsstoppet. Foyen Advokatfirma har under februari 2018 arbetat med ett ärende rörande upphandlingsrätt (se aktbilaga 942, flik 7). Arbetet skedde innan ramavtalen för upphandlingsrätt, IK17142-01, trädde i kraft och därmed under en avtalslös period. Advokatfirman Lindahl har fakturerat Göteborgs Stad för arvode för utbildning (se aktbilaga 943, flik 40). Sådana tjänster omfattas överhuvudtaget inte av IK-ramavtalen. Wistrand Advokatbyrå har avropats i ett ärende som avser upprättande av PM rörande finans-

och skatterätt, ett rättsområde inom vilket Front inte är rangordnat (aktbilaga 945, flik 5).

Därutöver föreligger inte adekvat kausalitet mellan påstådda avtalsbrott och påstådd skada.

Front har sammanfattningsvis inte lidit någon skada till följd av eventuella kontraktsbrott.

#### 3.2.4 Front har inte begränsat sin skada

En skadelidande part är skyldig att vidta skadebegränsande åtgärder. Front har inte vidtagit åtgärder för att begränsa sin skada, såsom att åta sig uppdrag för andra klienter eller säga upp personal p.g.a. personalbrist. Skadebegränsande åtgärder hade minskat Fronts påstådda skada med 34 908 297 kr. Ett eventuellt skadestånd ska därför sättas ned med motsvarande belopp.

#### 3.2.5 Ingen rätt till skadestånd för förlust av kapitalets bruksvärde

Det finns inte någon rättslig grund för yrkandet om skadestånd för förlust av kapitalets bruksvärde. Det är inte visat vilka placeringar som skulle ha gjorts för det fall man hade haft tillgång till kapital. Räntelagens bestämmelser om avkastningsränta är inte analogivis tillämpliga.

Göteborgs Stad vitsordar inte de uppgifter som Front lämnat om ramavtalens ikraftträdande, samlad volym, månader, volym per månad, räntesats och räntans storlek. Själva beräkningen vitsordas inte heller.

#### 3.2.6 Preklusion

Den som vill göra gällande påföljder på grund av avtalsbrott ska meddela detta till den avtalsbrytande parten utan oskäligt uppehåll från det att denne insett eller bort inse avtalsbrotten. Reklamationsfristen börjar löpa när (i) det framstår som sannolikt för

part att han eller hon drabbats av skada och (ii) när det för avtalsparten föreligger skälig anledning att anta att säljaren är ansvarig för skadan.

Fronts företrädare skulle kvartalsvis redovisa sin omsättning på respektive ramavtal. Således kände Front varje kvartal till omfattningen av avrop till advokatbyrån och dess förhållande till uppskattad volym enligt ramavtalen. I upphandlingen angavs uppskattad volym till 155 miljoner. Det var alltså enkelt för advokatbyrån att jämföra sin statistik med uppskattat belopp. Front borde därmed ha insett att avrop till andra advokatbyråer förekommit när de hade redovisat sin omsättning på respektive ramavtal vid, i första hand, två tillfällen. I andra hand borde Front ha insett detta vid det fjärde redovisningstillfället.

För respektive ramavtal gäller följande datum för reklamationsfristens startpunkt.

- För krav hänförliga till ramavtal IK16351-01 började reklamationsfristen i första hand löpa den 8 maj 2017. I andra hand började reklamationsfristen löpa den 6 november 2017.
- För krav hänförliga till ramavtal IK 17177-01 började reklamationsfristen i första hand löpa den 6 november 2017. I andra hand började reklamationsfristen löpa den 20 augusti 2018.
- För krav hänförliga till ramavtal IK 17142-01 började reklamationsfristen i första hand löpa den 19 augusti 2018. I andra hand började reklamationsfristen löpa den 28 januari 2019.

För samtliga ramavtal gäller att reklamationsfristen i vart fall började löpa vid ett tidigare tillfälle än den 27 december 2019. Under inga omständigheter kan reklamationsfristen ha börjat löpa senare än den 15 februari 2020.

Reklamationsfristen kan inte anses ha varit längre än två månader. Först den 29 oktober 2021 reklamerade Front. Detta var för sent. Någon reklamation inom skälig tid har därmed inte ägt rum. Advokatbyråns fordran i anledning av påstådda avtalsbrott är därmed prekluderad.

För övrigt stämmer det inte att Front har reklamerat den 28 februari 2020. Några konkreta påståenden om avtalsbrott i form av felaktiga avrop gjordes inte gällande. Dessutom är Henrik Karlsson i egenskap av förvaltningsdirektör inte behörig att motta reklamation för någon annans räkning än Inköps- och upphandlingsförvaltningen. Den 29 september 2020 påstår sig Front ha reklamerat genom att advokatbyrån ”förbehöll sig rätten att framställa egna ersättningskrav och att göra gällande andra påföljder som kan vara tillgängliga med anledning av förvaltningens avtalsbrott mot Ramavtalen”. Reklamationen avsåg andra avtalsbrott än vad som görs gällande i detta mål och är därför utan verkan. Även om Front kan anses ha reklamerat den 28 februari 2020 eller den 29 september 2020 var detta för sent.

I det fall rättidig reklamation kan anses ha ägt rum kan reklamationen endast haft verkan i förhållande till Inköps- och upphandlingsförvaltningen. Reklamation mot övriga nämnder och organ har framställts först i samband med att Göteborgs Stad delgavs stämningsansökan.

### **3.3. Fronts genmäle**

#### 3.3.1 Avtalsbrotten

Det är riktigt att Fronts stämningsansökan avser Göteborgs Stad. "Göteborgs Stad" definieras särskilt i ramavtalens punkt 1.1.2 av vilken framgår följande.

Begreppet Göteborgs Stad omfattar Stadens samtliga förvaltningar och bolag, föreningar och stiftelser där Göteborgs Stad är förvaltare eller, direkt eller indirekt, utser en majoritet av styrelsen eller motsvarande.

Av punkt 1.1.2 i ramavtalen framgår dessutom att förutom den juridiska personen Göteborgs Stad, med organisationsnummer 212000-1355, innefattas även andra juridiska personer av definitionen "Göteborgs Stad".

Samverkansavtalen som ingåtts mellan Göteborgs Stad och kranskommunerna reglerar



inte mellanhavanden mellan Front och Göteborgs Stad eftersom avtalen inte har utgjort avtalsunderlag mellan parterna.

Front har i första hand förlitat sig på att Göteborgs Stad som part har ansvar för att alla avtalsanvändare följer avtalad rangordning. I andra hand har Göteborgs Stad givit Front en befogad uppfattning att Göteborgs Stad svarar för samtliga entiteters brott mot ramavtalen. Göteborgs Stad ansvarar då för samtliga entiteters brott enligt 6 § avtalslagen (dolusregeln). I tredje hand svarar Göteborgs Stad såsom falsus procurator för den skada som orsakats av andra entiteters avtalsbrott.

Vid avrop enligt ramavtalen är rangordning den absoluta huvudregeln. Avsteg från avropsordningen får endast ske undantagsvis. För att ett undantagsförfarande alls ska kunna tillämpas måste en viss ordning upprätthållas. Beställaren måste inledningsvis bedöma om leverantören som är rangordnad som nummer ett på objektiva grunder saknar erforderlig kompetens och/eller erfarenhet. Om så är fallet måste beställaren sedan kontakta samtliga leverantörer med en förfrågan, för att undersöka vem som är bäst lämpad att utföra ett uppdrag. Några skriftliga förfrågningar har inte gjorts. Göteborgs Stad har därmed avropat i strid med ramavtalen.

### 3.3.2. Skadan

Front har gjort allt i sin makt för att få ett underlag som möjliggör en mer exakt beräkning av skadan. Trots detta har Göteborgs Stad inte lämnat ut alla leverantörsfakturor. I de fakturor som utlämnats är väsentliga uppgifter delvis maskerade. Därutöver är fakturorna allmänt bristfälliga till sitt innehåll. Fakturorna saknar nödvändig information om bl.a. upparbetade timmar, avtalsområde, timarvode och vilket ramavtal uppdraget avropats under. Front kan p.g.a. detta omöjligen konkretisera varje avtalsbrott per faktura och inte heller beräkna skadan på ett annat sätt. Provisionsfakturorna utgör ett tillförlitligt underlag då det finns flera incitament för leverantörerna att rapportera omsättningen på ett korrekt sätt.

I fråga om specifika ärenden som Göteborgs Stad felaktigt påstått ska avräknas vid skadeberäkningen, p.g.a. att ärendena varit hänförliga till perioden innan IK-ramavtalen trädde i kraft eller att Front avböjt p.g.a. jäv- och intressekonflikt, hänvisas till aktbil. 923, s. 210-223, och aktbil. 958, s. 65–74.

### 3.3.3 Ingen preklusion

Det är riktigt att det finns en skyldighet för den som vill göra gällande påföljder på grund av avtalsbrott att meddela detta till den avtalsbrytande parten utan oskäligt uppehåll från det att denne insett eller bort inse avtalsbrotten.

Front har reklamerat inom skälig tid. Bolaget fick kännedom om Göteborgs Stads avtalsbrott den 15 februari 2020. Det skedde genom en tidningsartikel i GP. Av artikeln framgick att omfattande avrop gjorts i strid mot ramavtalens rangordning. I artikeln redovisades statistik från Göteborgs Stad över hur avrop fördelats och det framgick att en majoritet av avropen enligt ramavtalen gjorts till andra leverantörer än Front.

Advokatbyrån tog den 28 februari 2020, i möte med Göteborgs Stad, muntligen upp frågan om avtalsbrotten mot rangordningen och skadestånd. Staden har alltså vid mötet – som avtalsbrytande part – upplysts om att Front ansåg sig vara utsatt för avtalsbrott och avsåg att framställa krav på skadestånd. Under detta möte bekräftade förvaltningsdirektören Henrik Karlsson bl.a. att han noterade att Front uppgav sig vilja ha en diskussion om skadestånd mot bakgrund av Göteborgs Stads skadegörande handlingar. I och med detta har Front uppfyllt sin inomkontraktuella reklamationskyldighet inom skälig tid. Reklamationen avsåg samtliga avtalsbrott fram till den 28 februari 2020 och samtliga avtalsanvändare under ramavtalen.

Förvaltningsdirektör Henrik Karlsson har uttryckligen angett och uppträtt som att han hade rätt att företräda och motta reklamation för samtliga avtalsanvändares räkning. Om sådan behörighet inte förelåg får Henrik Karlsson, såsom falsus procurator, ett personligt ansvar för att Fronts reklamation inte blivit giltig. Göteborgs Stad har ett

principalansvar för Henrik Karlsson och svarar därmed för honom.

Även om Front har reklamerat i rätt tid föreligger ingen reklamations skyldighet eftersom avtalsbrotten har skett uppsåtligt eller av grov vårdslöshet. Kraven kan därmed inte under några omständigheter vara prekluderade.

Göteborgs Stad hade alla tillgängliga data avseende avropade volymer samt ställde ut provisionsfakturer till ramavtalsleverantörerna (jfr punkterna 3.1.27-3.1.28 i ramavtalen). De borde ha reagerat på att en stor del av avropen gick till annan än Front. De måste således ha känt till avtalsbrotten och borde ha informerat Front om detta. Den omständighet att Göteborgs Stad hade kunskap om avtalsbrotten får också till följd att någon reklamations skyldighet inte föreligger.

### **3.4 Göteborgs Stads genkärsmål**

#### **3.4.1 Avtalsbrott - fel kompetens (avtalsbrott a)**

Enligt ramavtalen gäller följande.

##### 3.1.9-3.1.10 Uppdragets utförande

Leverantören ska utföra alla delar av avtalat uppdrag i enlighet med bestämmelserna i Ramavtalet och med den skicklighet, omsorg och snabbhet som Beställaren har rätt att förvänta sig av ett välrenommerat företag i branschen. Uppdrag ska fullgöras så att det motsvarar god advokatsed. Leverantören ska använda för ändamålet kompetent och lämplig personal. Någon av de jurister som har erbjudits i upphandlingen ska ansvara för utförandet av de uppdrag som avropas från ramavtalet. För att överlämna ansvaret till någon annan jurist krävs skriftligt medgivande från Beställaren. Leverantören har skyldighet att utan oskäligt dröjsmål byta ut personer om Beställaren begär det och har sakliga skäl för sin begäran, såsom att personen saknar rätt kompetens eller att det finns samarbets svårigheter. Om Leverantören inte kan tillhandahålla kompetent och lämplig personal kan Beställaren avsluta uppdraget och göra ett nytt avrop. Leverantören deltar då inte i detta avrop.

Under anbudsförfarandet angavs exempelvis följande.<sup>1</sup>

#### 4.2.1 Antal jurister

Leverantören ska förfoga över minst 2 jurister med kompetens inom avtalsområdet, en senior jurist och en jurist, som uppfyller nedan angivna krav.

#### 4.2.2 Senior jurist

Leverantören ska offerera en senior jurist som:

- har juristexamen
- är ledamot av Sveriges advokatsamfund eller motsvarande medlemsorganisation inom CCBE, Rådet för advokatsamfund i Europa
- har minst 10 års erfarenhet av kvalificerat juridiskt arbete
- har minst 7 års erfarenhet av kvalificerat juridiskt arbete inom avtalsområdet

#### 4.2.4 Jurist

Leverantören ska offerera en jurist som:

- har Juristexamen
- är ledamot av Sveriges advokatsamfund eller motsvarande medlemsorganisation inom CCBE, Rådet för advokatsamfund i Europa\*
- har minst 5 års erfarenhet av kvalificerat juridiskt arbete
- har minst 3 års erfarenhet av kvalificerat juridiskt arbete inom avtalsområdet

\*Undantag kan göras från kravet på advokat om offererad jurist har erfarenhet från annan verksamhet än advokatbyrå eller det föreligger annat skäl till att juristen inte är advokat.

Det är upp till Leverantören att styrka att juristen har motsvarande kompetens.

#### 4.2.6 Junior jurist

Det är inget krav att kunna erbjuda juniora jurister inom avtalsområdet. Leverantören anger endast om juniora jurister som uppfyller nedanstående krav kan erbjudas inom avtalsområdet. Namn och CV ska ej anges.

Junior jurist:

- har Juristexamen
- har minst 2 års erfarenhet av kvalificerat juridiskt arbete
- har minst 1 års erfarenhet av kvalificerat juridiskt arbete inom avtalsområdet.

Front fick enligt ramavtalen endast bemanna uppdragen med jurister som uppfyller dessa kompetenskrav. Advokatbyrån har dock regelmässigt använt sig av jurister som inte uppfyller kompetenskraven. Flera jurister uppfyllde inte kompetenskraven för juniora jurister. Det har ibland rört sig om nyutexaminerade jurister och praktikanter. Front saknade rätt att ta betalt för sådant arbete.

Genom att åsidosätta ramavtalens kompetenskrav har Front gjort sig skyldigt till

---

<sup>1</sup> Följande avsnitt är exempel från anbudsförfarandet för associationsrätt.

avtalsbrott. På grund av avtalsbrotten har Göteborgs Stad rätt till vite och skadestånd. Av aktbilaga 866 framgår i vilka ärenden som Göteborgs Stad gör gällande att kompetenskraven åsidosatts.

#### 3.4.2 Avtalsbrott - felaktigt debiterade timarvoden (avtalsbrott c)

För de oerfarna jurister som Front felaktigt bemannat uppdragen med har advokatbyrån fakturerat timarvoden som motsvarar juniora jurister eller jurister med högre kompetens. Front har även fakturerat timarvoden för senior jurist trots att den jurist som utfört uppdraget inte varit senior.

Vidare har Front felaktigt tillämpat timarvoden som avsåg ett annat avtalsområde än det aktuella.

På grund av avtalsbrotten har Göteborgs Stad rätt till vite och skadestånd. Av aktbilaga 867 framgår i vilka ärenden som Göteborgs Stad gör gällande att felaktigt debiterade timarvoden förekommit och på vilket sätt.

#### 3.4.3 Avtalsbrott - felaktigt debiterat arbete (avtalsbrott d)

Enligt Ramavtalen gäller följande.

##### 3.1.12-3.1.13 Pris och prisjustering

Pris följer av prisbilaga. Angivna priser är i SEK exklusive mervärdesskatt. I angivet timpris ingår samtliga kostnader för genomförandet av ett uppdrag, såsom tex. resor, restid, logi, traktamente, kopiering, datorstöd. I priset ingår också upprättande av s.k. advokatbrev/revisorsbrev. För resor som görs på uppdragsgivarens begäran tillkommer faktiska godkända reskostnader.

I timpriserna skulle alltså samtliga kostnader för genomförande av ett uppdrag ingå. Det var därmed inte avtalsenligt att fakturera för exempelvis genomgång av öppna ärenden, iordningställande av akt eller jävskontroll med mera. Front har dock felaktigt fakturerat för dessa arbeten. Advokatbyrån har också felaktigt fakturerat för arbete som inte har utförts. Flera av de tidsposter som upptagits i fakturor i strid med ramavtalen är hänförliga till advokaten Roland Adrell. I flera ärenden har Roland Adrell registrerat tid som omfördelats på andra juristers poster eller inte redovisats öppet i faktura-

specifikationerna. Vidare har Front debiterat ett timpris motsvarande ”senior jurist” för Roland Adrell inom avtalsområden för vilka han inte uppnår motsvarande kompetens. Han har endast offererats som senior jurist inom avtalsområdet fullservice affärsjuridik. Därutöver uppnår han motsvarande kompetens inom avtalsområdena offentlig rätt, upphandlingsrätt, konkurrensrätt och associationsrätt.

Om genomgång av öppna ärenden skulle utgöra debiterbart arbete har Front i vart fall tillämpat ett för högt arvode Roland Adrell.

På grund av avtalsbrotten har Göteborgs Stad rätt till vite och skadestånd. Av aktbilaga 868 framgår i vilka ärenden som Göteborgs Stad gör gällande att arbetet debiterats felaktigt och på vilket sätt.

#### 3.4.4 Avtalsbrott - bristfälliga fakturaspecifikationer (avtalsbrott e)

Enligt Ramavtalsvillkoren gäller följande.

##### 3.1.13/3.1.14 Faktureringsvillkor

All fakturering ska göras från Leverantören, vilket innebär att ingen fakturering får ske från underleverantör.

Leverantören ska förutom lagstadgade uppgifter redovisa följande på fakturan

- Ramavtalets avtalsnummer
- Leverantörens referenser
- Kundens referenser med mottagarkod
- Ordernummer
- Leverantörens organisationsnummer
- Plusgiro/bankgironummer
- Art och omfattning av utfört Uppdrag
- Tidsperiod
- Specifikation av ersättningsgilla kostnadsposter och momsbelopp

Har Uppdraget utförts enligt löpande räkning ska beräkningsgrunden anges i fakturan (exempelvis antal arbetstimmar och timersättning per angiven jurist och/eller arbetsuppgift).

I fakturan angivna belopp ska i förekommande fall kunna hänvisas till aktuellt projekt, aktivitet och ärende. Vid elektronisk faktura är det viktigt att informationen anges i avsedda fält enligt vald fakturastandard.

Avgifter för fakturering accepteras inte.

Advokatbyrån var alltså skyldig att lämna utförliga fakturaspecifikationer. Många fakturor saknar dock erforderliga specifikationer. Bristerna har varit medvetna och utgjort ett led i att försvåra Göteborgs Stads kontroll av fakturorna.

På grund av avtalsbrotten har Göteborgs Stad rätt till vite. Av aktbilaga 869 framgår i vilka ärenden som Göteborgs Stad gör gällande att erforderliga specifikationer inte lämnats.

#### 3.4.5 Vite och skadestånd på grund av avtalsbrotten

Enligt punkterna 3.1.24 resp. 3.1.25 i ramavtalen ska part utge vite till den andra parten om 10 000 kr i varje enskilt fall av avtalsbrott. Göteborgs Stads samlade viteskrav uppgår till 4 380 000 kr.

Enligt ramavtalen gäller vidare att Göteborgs Stad har rätt till skadestånd och att vite inte inskränker rätten att få skadestånd för de merkostnader avtalsbrottet orsakat. I punkterna 3.1.25 resp. 3.1.26 anges nämligen följande.

Bryter Part mot bestämmelse i Ramavtalet och vidtas inte rättelse omedelbart efter att anmaning härom skickats, ska parten utge skadestånd till motparten. Skadestånd utgår inte för indirekta skador såsom produktionsbortfall och utebliven vinst såvida Part inte handlat grovt vårdslöst eller med uppsåt.

Om Upphandlingsbolaget eller Beställaren är berättigade till vite av Leverantören inskränker det inte rätten att få skadestånd för de kostnader som Uppdraget har orsakat.

Göteborgs Stads samlade skadeståndskrav uppgår till 1 021 424 kr. Skadan består av direkta kostnader för fakturor från Front som staden har betalat trots felaktigt utförda uppdrag eller felaktig debitering. När det gäller felaktiga timarvoden uppgår skadan till mellanskillnaden mellan avtalade priser och fakturerade priser. När det gäller uppdrag utförda av jurister som saknar kompetens uppgår skadan till hela det fakturerade beloppet.

Sammanlagda vites- och skadeståndsbelopp (kr) fördelat utifrån avtalsbrotten framgår av följande tabell.

	<i>Vite</i>	<i>Skadestånd</i>	<i>Sammanlagt</i>
a. Fel kompetens	710 000	733 263	1 443 263
c. Felaktigt debiterade timarvoden	150 000	31 028	181 028
d. Felaktigt debiterat arbete	680 000	257 133	937 133
e. Bristfälliga fakturaspecifikationer	2 840 000	-	2 840 000
			<u>5 401 424</u>

Den omständigheten att Göteborg Stad hävt ramavtalen innebär inte att den avtalade rätten till vite gått förlorad.

Front har agerat uppsåtligt eller grovt vårdslöst.

#### 3.4.6 Reklamation

Göteborgs Stad fick information från anonyma tipsare om Fronts avtalsbrott och hade kontinuerlig kontakt med Front. Staden beslutade den 26 februari 2020 om ett tillfälligt beställningsstopp och anlidade den 7 mars 2020 EY att utreda eventuella missförhållanden. Front informerades om misstankarna och beställningsstoppet den 28 februari 2020. Under utredningen reklamerade Göteborgs Stad de mindre brister man då fått indikationer på. Utredningsrapporten offentliggjordes den 7 maj 2020. Då advokatbyrån kunde ge förklaringar och avhjälppte administrativa felaktigheter hävdes beställningsstoppet den 25 maj 2020.

I september 2020 stod det klart att Fronts uppgifter var oriktiga och att de i själva verket gjort sig skyldiga till omfattande avtalsbrott. Reklamationsfristen började först då löpa. Omedelbart efter denna tidpunkt, den 16 september 2020, lämnade Göteborgs Stad en hävningsförklaring till Front grundat på klausulen om förtida upphörande i ramavtalen. Reklamation och möjlighet till rättelse hade då redan muntligen lämnats vid flera tillfällen. Den 23 september 2020 framställde Göteborgs Stad en reklamation avseende de aktuella avtalsbrotten.

Till följd av allvarliga fel i yrkesutövningen uteslöts advokatbyrån från den nya upphandlingen för år 2020. Ett sådant uteslutningsförfarande föregås av en ute-



slutningsutredning enligt 13 kap. 4 och 5 §§ lagen om offentlig upphandling, som reglerar ett kontradiktoriskt förfarande där leverantören får yttra sig över ute–slutningsgrunder och även vidta rättelse i syfte att påvisa att man är en tillförlitlig leverantör. Även inom ramen för detta förfarande reklamerades avtalsbrotten.

Göteborgs Stad har tydligt redogjort för avtalsbrotten och gett Front möjlighet att yttra sig och vidta rättelse.

### 3.5 Fronts gensvaromål

#### 3.5.1 Inga avtalsbrott

Påstått Avtalsbrott A	Påstått Avtalsbrott C	Påstått Avtalsbrott D	Påstått Avtalsbrott E
<p>Front har begått avtalsbrott genom att ha bemannat uppdrag med anställda som inte når upp till kompetenskraven för "junior jurist" i Ramavtalen och debiterat för sådant arbete.</p>	<p>Front har begått avtalsbrott genom att ha tillämpat timarvoden som avviker från Ramavtalen.</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>Fel timarvode har tillämpats för det aktuella avtalsområdet.</li> <li>Front har fakturerat tid för RA såsom för "senior jurist" trots att han saknar avtalsenlig kompetens motsvarande "senior jurist". Front har därmed enbart haft rätt att fakturera tid för RA såsom för "jurist".</li> </ol>	<p>Front har begått avtalsbrott genom att ha fakturerat tid och arbetsmoment som inte har varit debiterbara enligt Ramavtalen.</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>RA:s registrerade tidposter avser arbete som inte har utförts och därför inte är debiterbara enligt Ramavtalen.</li> <li>RA har registrerat tid utan att ange arbetsmoment. Registrerad tid omfattas av timpriset och är inte debiterbart enligt Ramavtalen</li> <li>Front har fakturerat tid för RA såsom för "senior jurist" trots att han saknar avtalsenlig kompetens motsvarande "senior jurist". Front har därmed enbart haft rätt att fakturera tid för RA såsom för "jurist".</li> </ol>	<p>Front har begått avtalsbrott genom att ha utfärdat fakturaspecifikationer som inte uppfyller kraven i Ramavtalen.</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>Beräkningsgrund saknas.</li> <li>Fakturaspecifikation saknas.</li> </ol>
Fronts särskilda invändningar	Fronts särskilda invändningar	Fronts särskilda invändningar	Fronts särskilda invändningar
<ol style="list-style-type: none"> <li>Ramavtalsvillkoren saknar påstått villkor.</li> <li>Beställarna har accepterat användandet av medarbetare som inte uppfyller två års erfarenhet.</li> <li>Vite kan inte beräknas per faktura utan i så fall per ärende.</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>Rättsområdeskonkurrens.</li> <li>Fakturan är krediterad.</li> <li>Front har fakturerat för RA:s seniora kompetens för frågor avseende Offentlig rätt, Associationsrätt eller Upphandlings- och Konkurrensrätt som uppkommit i ärenden som kvalificerats avse andra avtalsområden (t.ex. Entreprenadrätt).</li> <li>Tillämpat avtalsområde/timarvode framgår av fakturan som har godkänts och betalats av beställaren.</li> <li>Fakturan avser arbete utfört inom Offentlig rätt.</li> <li>Fakturan avser arbete utfört i enlighet med särskild överenskommelse.</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>Ärende omfattas inte av Ramavtalen.</li> <li>Registrerad och fakturerad tid motsvarar nedlagd och debiterbar tid.</li> <li>Roland Adrells registrerade tid är inte fakturerad.</li> <li>Front har fakturerat för RA:s seniora kompetens för frågor avseende Offentlig rätt, Associationsrätt eller Upphandlings- och Konkurrensrätt som uppkommit i ärenden som kvalificerats avse andra avtalsområden (t.ex. Entreprenadrätt).</li> </ol>	<ol style="list-style-type: none"> <li>Förvaltningens tolkning av Ramavtalsvillkoren är felaktig.</li> <li>Beställarna har erhållit fakturorna i det skick de upprättats, godkänt och betalad fakturorna.</li> <li>Ärende omfattas inte av Ramavtalen.</li> <li>Tillräckliga uppgifter framgår av fakturan också enligt Förvaltningens tolkningsmodell.</li> <li>Förvaltningens beräkningsmodell med multiplicerade viten (i samlingsfakturorna) strider mot Ramavtalen.</li> </ol>

Front gör i förhållande till respektive avtalsbrott gällande de särskilda invändningar som framgår ovan. Därutöver gör Front gällande gemensamma bestridandegrunder för samtliga avtalsbrott enligt följande.

- Göteborgs Stad har inte reklamerat påstådda avtalsbrott i rätt tid.
- Rätten till vite har bortfallit på grund av att ramavtalen har upphört i förtid.
- Göteborgs Stad har gett Front ett befogat intryck av att Göteborgs Stad avstått från att göra påstådda avtalsbrott gällande.
- Göteborgs Stads vitesberäkning (tolkning av det enskilda fallet) är felaktig.
- Vite vid brott mot ramavtalen bortfaller om Göteborgs Stad kräver skadestånd.
- Det föreligger inte förutsättningar för att Göteborgs Stad ska ha rätt till skadestånd för utförande av uppdraget.
- Avtalsvillkoret om vite ska jämkas på grund av sin oskäliga karaktär.
- Vite och skadestånd för påstådda brott mot ramavtalen strider mot utvecklat partsbruk och branschpraxis.

De gemensamma och särskilda invändningarna utvecklas ytterligare nedan.

*Ingen bristfällig kompetens (avtalsbrott a)*

Av ramavtalen framgår inte mer än att någon av de jurister som har erbjudits i upphandlingen ska ansvara för arbetets utförande. För varje uppdrag har funnits en ansvarig jurist som uppfyller kraven. Ramavtalen innehåller inget förbud mot att andra personer än jurister utför åtgärder i ett ärende. Det ligger i sakens natur att vissa arbetsuppgifter utförs av andra personer, t.ex. sekreterare, assistenter och paralegals. Det utgör inte något avtalsbrott att dessa personer utför arbetsuppgifter i ett ärende som motsvarar deras kompetenser. Det kan inte heller innebära ett avtalsbrott att en person med juristexamen – men som ännu inte uppfyllt 24 månaders erfarenhet – utför vissa arbetsuppgifter i ett ärende. Vidare framgår det inte av ramavtalet att sådan erfarenhet ska ha förskaffats efter examen. Detta utgör också branschpraxis och andra advokatbyråer har uppfattat och tillämpat ramavtalsvillkoren på samma sätt. Uppdragen har sammanfattningsvis utförts enligt ramavtalens bestämmelser om uppdrags utförande och i enlighet med god advokatsed.

*Ingen felaktig debitering avseende timarvode (avtalsbrott c)*

Det framgår inte vad Göteborgs Stad grundar sitt påstående om att Front felaktigt debiterat timarvoden som avsåg ett annat avtalsområde än det aktuella på. Det framgår inte heller vilken koppling en bedömning av detta slag har till avtalsinnehållet i ramavtalen. Ramavtalen saknar till stor del bestämmelser som hanterar avtalsområdeskonkurrens. Om ett ärende involverar frågor som spänner över flera områden blir det en bedömningsfråga vad ärendet övervägande handlar om och därmed vilken taxa som ska tillämpas. Därtill är det vanligt förekommande att avrop skett utan att beställaren angett något särskilt avtalsområde. Vidare framgår inte av ramavtalet att man inte skulle få ta betalt med en taxa som avser ett annat avtalsområde för viss tid, i det fall en fråga som ligger utanför det aktuella avtalsområdet uppstår. Det har alltså inte skett någon felaktig debitering avseende timarvode.

Vidare har vissa fakturor blivit krediterade av Front. Andra fakturor är hänförliga till en särskild överenskommelse mellan beställaren och Front. Även mot denna bakgrund ska Göteborgs Stads skadestånds- respektive vitesyrkande ogillas.

*Ingen felaktig debitering avseende arbete (avtalsbrott d)*

De enligt Göteborgs Stad ej debiterbara arbetsmomenten – bl.a. akthantering – är av omfattande och kvalificerad karaktär. Ramavtalen innehåller inget förbud mot att debitera för denna typ av arbetsåtgärder. Det stämmer inte att Front har debiterat för ej utfört arbete. Påståendena om att Front har fakturerat för Roland Adrell i strid med ramavtalsvillkoren är också felaktiga. Det kan finnas flera skäl till att registrerade timmar skiljer sig från fakturerade timmar. Det kan exempelvis bero på att det förekommit känsliga kontakter mellan Roland Adrell och företrädare för staden som inte bör synas i fakturan. Vidare har Roland Adrell registrerat Svante Hjerténs timmar sedan han slutade på Front, men fortsatte arbeta i vissa av byråns ärenden. Det har alltså inte skett någon felaktig debitering avseende arbete.

*Inga bristfälliga fakturaspecifikationer (avtalsbrott e)*

Den tolkning Göteborgs Stad gjort gällande vilka fakturaspecifikationer som krävs är felaktig och utgör en efterhandskonstruktion. Det är vanligt förekommande att en bruttosammanställning av en jurists tid inte exakt korrelerar med hur fakturan ser ut eftersom tid och/eller belopp kan bli föremål för en justering inför upprättande av slutlig fakturering. De brister som görs gällande mot Front förekommer också i andra ramavtalsleverantörers fakturor. Det är väldigt få fakturor som klarar samtliga krav som Göteborgs Stad ställer upp. De fakturor som faktiskt uppfyller kraven har ställts ut efter det att Göteborgs Stad förtydligat hur faktureringsvillkoren ska tolkas. Fronts fakturaspecifikationer har sammanfattningsvis inte innehållit sådana brister som kan anses utgöra avtalsbrott.

3.5.2 Göteborgs Stad har inte rätt till vite

Göteborgs Stad har hävt ramavtalen. Efter hävning kan inte avtalsbestämmelser om vite göras gällande. Vitesmöjligheten syftar till att utgöra ett handlingsdirigerande medel för att tillförsäkra ramavtalsefterlevnad under avtalens löptid. Den har ingen rimlig funktion efter det att avtalet hävdes. I stället kvarstår den i ramavtalen särskilt reglerade möjligheten att efter hävning begära skadestånd.

Vidare följer av punkterna 3.1.24 resp. 3.1.25 i ramavtalen att avtalsbrytande part ska utge vite endast vid anfordran. Den part som gör gällande vite ska alltså anfordra kravet till den andre parten med angivande av påstått avtalsbrott. Göteborgs Stad har inte fordrat vite med angivande av det konkreta avtalsbrottet. Någon rätt till vite föreligger därför inte (jfr NJA 1936 s. 584).

För övrigt saknar Göteborgs Stads vitesberäkning stöd i ramavtalen. Av punkterna 3.1.24 och 3.1.25 i ramavtalen följer att vite ska utgå i varje enskilt fall som part bryter mot bestämmelse i ramavtalet. Med ”varje enskilt fall” ska, till skillnad från vad Göteborgs Stad gör gällande, förstås det enskilda moment som utgör ett avtalsbrott. Detta kan exemplifieras med att inte varje felaktig tidsregistrering ska anses utgöra ett

enskilt fall av avtalsbrott, utan att det är valet av fel timnorm i sig som utgör ett avtalsbrott. Samlingsfakturor kan omöjligen medföra flera viten enbart för att de innehåller flera ärenden. I det fall ”varje enskilt fall” ska tolkas såsom Göteborgs Stad anser är vitesbestämmelsen oskälig och ska jämkas.

Om Göteborgs Stad är berättigat till vite är rätten till skadestånd inskränkt till de kostnader som uppdraget orsakat. Stadens skadeståndsyrkande avser inte dessa kostnader utan är beräknat på annat sätt. Staden har därmed valt skadestånd i stället för vite och har därmed inte rätt till vite.

### 3.5.3 Göteborgs Stad har inte rätt till skadestånd

Göteborg Stad har inte lidit någon skada. Därtill har Front inte agerat uppsåtligen eller grovt vårdslöst. Det föreligger inte heller någon adekvat kausalitet mellan påstådda avtalsbrott och påstådd skada. Göteborgs Stad har därmed inte rätt till skadestånd. Under alla förhållanden har reklamation inte skett inom skälig tid.

Dessutom följer av punkterna 3.1.24 respektive 3.1.25 i ramavtalen att part i stället för vite kan begära skadestånd för den verkliga skadan. Om vite utges kan skadestånd inte utgå.

Vidare följer av punkterna 3.1.25 respektive 3.1.26 i ramavtalen att part är skadeståndsskyldig om rättelse inte vidtas omedelbart efter skickad anmodan. Någon anmodan om rättelse har inte skickats. Göteborgs Stad har därför inte rätt till skadestånd.

Göteborgs Stad har gjort gällande att de ska få skadestånd för de kostnader som uppdraget har orsakat enligt punkten 3.1.25 respektive 3.1.26 i ramavtalet. De påstådda avtalsbrotten är inte hänförliga till uppdrag i den mening som avses i ramavtalet. Göteborgs Stad saknar även mot denna bakgrund rätt till skadestånd.

#### 3.5.4 Preklusion på grund av utebliven reklamation

Göteborgs Stad beslutade om tillfälligt beställningsstopp den 26 februari 2020 och bör då ha känt till de förhållanden på vilka staden kräver skadestånd och vite. Redan i november 2019 fick Göteborgs Stad enligt beslutet information om påstådda missförhållanden. Reklamationsfristen började då löpa, men någon reklamation inom skälig tid kom inte Front tillhanda. I vart fall har Göteborgs Stad senast i samband med upprättandet av EY:s rapport den 7 maj 2020 fått faktisk kännedom om de påstådda avtalsbrotten.

Göteborgs Stad har den 23 september 2020 till Front inte reklamerat samtliga påstådda avtalsbrott. Endast avtalsbrott A och D görs gällande. Detta var hursomhelst för sent. Beträffande avtalsbrott E borde reklamation av eventuella avtalsbrott ha skett omedelbart när respektive faktura mottogs. Göteborgs Stad har under inga omständigheter reklamerat dessa avtalsbrott i tid.

#### 3.5.5 Preklusion på grund av ensidigt åtagande att avstå sin motfordran

På uppdrag av Göteborgs Stad genomförde EY en utredning, som presenterades den 7 maj 2020. Den 25 maj 2020 uttalade företrädare för Göteborgs Stad att rapporten pekade på brister avseende bl.a. intern tidsredovisning och fakturornas utformning, överdebitering, debitering i strid med ramavtalen och debitering för deltagande i möten. Staden uppgav därvid följande.

För att det ska finnas grund för Inköp och upphandling att säga upp aktuella ramavtal i förtid krävs det att Front har gjort sig skyldigt till ett väsentligt avtalsbrott eller begått ett avtalsbrott vid upprepade tillfällen.

Enligt bestämmelsen om förtida upphörande i ramavtalen ska Front, i den mån det är möjligt, ges möjlighet till rättelse inom 30 dagar innan ramavtal.

En uppsägning kan då endast komma ifråga om rättelse inte vidtas. De åtgärder Front har föreslagit för att vidta rättelse med anledning av de påstådda avtalsbrotten anser Inköp och upphandling är tillfyllest för att bristerna inte åter ska förekomma. Den information som har framkommit i rapporten i kombination med de av Front föreslagna åtgärderna, innebär att Inköp och upphandling inte anser att Front har begått avtalsbrott som kan ligga till grund för en förtida uppsägning av ramavtalen.

Inköp och upphandling är av uppfattningen att Front inte verkar ha full kontroll över sin interna tidredovisning. Detta är dock inte något brott mot ramavtalen och de av Front föreslagna åtgärderna

kan även ha en positiv effekt på den interna tidredovisningen.

Inköp och upphandling vill ha en affärsmässig relation med sina ramavtals-leverantörer och en sådan relation bygger bland annat på förtroende. När misstankar som de aktuella uppkommer skadar det förtroendet för en leverantör, vilket är negativt och synnerligen allvarligt särskilt med tanke på den bransch Front verkar i.

Göteborgs Stad valde alltså att – med vetskap om det som man själv betecknat som avtalsbrott – häva beställningsstoppet och i förening med detta inte rikta någon reklamation mot Front. Därtill har Göteborgs Stad rentvått Front från avtalsbrott genom en skrivelse den 8 september 2020. Staden gick genom detta agerande miste om möjligheten att begära skadestånd eller vite. Front fick ett befogat intryck av att staden avstått från att göra påstådda avtalsbrott gällande. Detta förstärktes av den omständigheten att utfärdade fakturor godkändes och betalades.

### **3.6 Göteborgs stads genmäle**

#### 3.6.1. Avtalsbrotten

##### *Bristfällig kompetens (avtalsbrott a)*

Det föreligger avtalsbrott för varje faktura som Front har krävt betalt för arbete utfört av personer som inte når upp till nivån ”junior jurist”. Den felaktiga faktureringen har lett till skada för Göteborgs Stad eftersom staden har betalat för arbete som den inte är betalningsskyldig för. Vad Front har uppgett om att det är branschpraxis att fakturera för jurister som inte uppfyller kompetenskraven saknar relevans för bedömningen.

##### *Felaktig debitering avseende timarvode (avtalsbrott c)*

Front är skyldiga att betala vite även för de fakturor som krediterats eftersom krediteringen inte medför att Front inte har begått avtalsbrott. Vidare ska den särskilda överenskommelse som Front hänvisar till inte tillämpas på de aktuella fakturorna eftersom den hade upphört att gälla.

*Felaktig debitering avseende arbete (avtalsbrott d)*

Fronts systematik och förfarande vid fakturering – bl.a. omfördelning av tid mellan jurister samt underlåtelse av att beskriva vilket arbete som utförts – visar att advokatbyrån debiterat tid utan att faktiskt arbete utförts. Det är alltså oklart vad som ska inbegripas i sådant arbete som betecknats ”genomgångar”. I det fall en allmän inläsning på öppna ärenden avses har sådana arbetsmoment inte varit debiterbara.

För övrigt ska prissättningen av lämnade tjänster göras utifrån det rättsområde som är tillämpligt för ärendet i dess helhet. Det är det tillämpliga rättsområdet som avgör om en medarbetare anses uppnå erforderlig kompetens, och som alltså utgör grunden för prissättningen. Det framgår tydligt av ramavtalen vilken erfarenhet som krävs för att uppnå avtalsenlig kompetens som ”senior jurist” inom respektive avtalsområde. Front har inte alltid förhållit sig till detta när de har fakturerat för Roland Adrells arbete.

*Bristfälliga fakturaspecifikationer (avtalsbrott e)*

Ramavtalen lämnar inget utrymme för tolkning vad gäller avtalsvillkoret om fakturaspecifikationer. Fronts tillämpning av avtalsvillkoret är felaktigt. Att andra ramavtalsleverantörer har lämnat bristfälliga fakturaspecifikationer saknar betydelse för bedömningen av Fronts avtalsbrott.

3.6.2 Göteborgs Stad har rätt till vite

Göteborgs Stad har inte förlorat sin rätt till vite på grund av utebliven anfordran. Någon särskild frist inom vilken krav på vite ska framställas anges nämligen inte i ramavtalen. Rätten till vite har inte heller upphört med anledning av ramavtalens upphörande. Vidare förutsätter utdömandet av vite inte någon faktiskt skada. Vite ska därför utgå.

Vitesklausulen ska inte tolkas på det sätt Front gjort gällande. En eller flera avvikelser från en viss bestämmelse i ramavtalen i en faktura motsvarar ett avtalsbrott. Om det är flera avvikelser mot olika avtalsbestämmelser i en faktura föreligger det flera avtals-



brott. Om flera ärenden fakturerats i samma faktura föreligger det ett avtalsbrott per ärende i vilket det förekommer felfakturering. En sådan tolkning av vitesbestämmelsen är inte oskäligen. Vite ska därför utgå i enlighet med vad Göteborgs Stad gjort gällande.

### 3.6.3 Ingen preklusion

Det stämmer att Göteborgs Stad fick begränsad information om att Front skulle ha debiterat staden för icke arbetad tid i slutet av år 2019. Det stämmer också att det fanns indikationer om vissa avtalsbrott redan genom EY:s utredningsrapport i maj 2020. Någon säker slutsats kunde dock inte dras, bland annat p.g.a. att Front vägrade lämna ut material från sitt tidredovisningssystem. Det stod därmed inte klart att Front gjort sig skyldigt till en omfattande och systematisk överfakturering. Det var först i september 2020, genom ytterligare information från uppgiftslämnare, som det kunde konstateras att Front gjort sig skyldigt till avtalsbrott i den omfattning som görs gällande i målet.

Den 23 september 2020 framställde Göteborgs Stad ett krav mot Front avseende ersättning till följd av de aktuella avtalsbrotten. Skrivelsen utgjorde en fullgod reklamation. I en skrivelse daterad den 15 oktober 2020 redogjordes närmare för grunderna för avtalsbrotten. Göteborgs Stad har alltså reklamerat inom skälig tid. Kraven är därmed inte prekluderade.

Fronts agerande har oavsett varit grovt vårdslöst eller i strid med tro och heder. Under sådana förhållanden har Göteborgs Stad haft längre tid på sig att underrätta Front än vad som annars är godtagbart enligt allmänna avtalsrättsliga regler om reklamation, vilket ger ytterligare stöd för att Göteborgs Stad inte har reklamerat för sent.

Göteborgs Stad har inte gett ett befogat intryck om att staden avstått från att framställa krav på grund av avtalsbrotten, varken vid hävningen av beställningsstoppet eller när fakturor innehållandes avvikelser har betalats.

Slutligen saknar det betydelse för frågan om Front gjort sig skyldiga till avtalsbrott om Göteborgs Stad har framställt krav på vite och skadestånd mot andra ramavtalsleverantörer. En sådan invändning kan inte tillmätas någon betydelse.

#### **4. MÅLETS HANDLÄGGNING**

Front ansökte om stämning den 13 december 2021. Stämningsansökan delgavs Göteborgs Stad den 29 december 2021. Sammanträde för muntlig förberedelse ägde rum den 17 maj 2022, varvid Göteborgs Stad ansökte om genstämning den 6 oktober 2022. Genstämningen delgavs den 7 november 2022. Förberedelsen förklarades avslutad den 17 mars 2023. Huvudförhandling ägde sedan rum under åtta dagar den 11–20 december 2023.

Vid sammanträdet för den muntliga förberedelsen beslutade tingsrätten att lämna parternas önskemål om mellandom beträffande partsfrågan utan bifall.

Den 8 juli 2022 beslutade tingsrätten att avslå Göteborgs Stads begäran om edition av Fronts tidredovisning och Fronts begäran om edition av allmänna handlingar från andra rättssubjekt än Göteborgs Stad.

Den 29 augusti 2022 beslutade tingsrätten att bifalla Fronts begäran om edition på så vis att Göteborgs Stad skulle tillhandahålla tingsrätten fakturakopior avseende köp av juridiska tjänster som nämnder och andra organ inom staden beställt inom i målet aktuella rättsområden och tidsperioder.

Den 6 oktober 2022 inkom Göteborgs Stad med fakturakopior, dock med förklaring att staden maskerat uppgifter som rörde yrkeshemligheter och sekretessbelagd information.

Den 19 april 2023 avslog tingsrätten Fronts begäran om edition med hänvisning till att det inte fanns skäl att ändra det tidigare beslutet, att det ankom på Göteborgs Stad att

självständigt och under tjänstemannaansvar lämna ut de fakturor som omfattades av tingsrättens beslut och att arbetsredogörelser, specifikationer och bilagor inte kunde ha betydelse som bevis.

Den 2 juni 2023 avslog tingsrätten Fronts begäran om avvisning av stadens yttrande, som inkommit den 19 mars 2023 (2 dagar efter mjuk stupstock) med hänvisning till att målet inte skulle fördröjas i väsentlig mån genom tillåtandet.

Den 12 oktober 2023 avvisade tingsrätten Göteborgs Stads erbjudna bevis i form av Excelfiler från ”stadens öppna data” och angav som skäl för detta att staden åberopat beviset efter förberedelsens avslutande.

Den 28 november 2023 beslutade tingsrättens att avslå Göteborgs Stads yrkande om avvisning av Fronts preciseringar av yrkade belopp och att avvisa nya omständigheter som låg till grund för beräkningen av de preciserade beloppen.

## **5. UTREDNINGEN**

På Fronts begäran har hållits förhör under sanningsförsäkran med Bob Lee och Kaisa Adlercreutz samt vittnesförhör med Roland Adrell.

På Göteborgs Stads begäran har hållits vittnesförhör med Henrik Karlsson, Christina Sjöo, Maria Brandt, Anna-Lena Björk, Jonas Wahlbom, Amir Daneshpip och Dano Kostovski.

Båda parter har åberopat omfattande skriftlig bevisning. Dold inspelning från ett möte med Göteborgs Stad har på Fronts begäran spelats upp.

Från förhören antecknas följande.

Bob Lee

Han började på Front, tidigare Gärde Wesslau, i maj 2012. Sedan knappt fyra år tillbaka är han VD på Front. Han var innan det advokat och delägare samt aktiv i styrelsen och hade ett ansvar för byråns ekonomiska situation. Utmärkande för byrån var bl.a. att de riktade in sig på offentlig verksamhet. Han arbetade främst med transaktioner och inte så mycket mot offentlig verksamhet. Inför upphandlingen av ramavtalen år 2016 gjorde Front en stor ansats i syfte att vinna ramavtalen. I anbudet la sig Front på en timtaxa så att byrån åtminstone skulle gå ”break even” på ramavtalsuppdragen. De var tvungna att rekrytera jurister och bemanna upp för att kunna möta den förväntade efterfrågan som skulle följa av att de vann ramavtalen. De hade lågt ställda debiteringsmål jämfört med andra byråer i Göteborg – inledningsvis 1 200 och senare 1 300 timmar på årsbasis. De nådde aldrig målsättningen utan låg på cirka 80–85 %. De hade utan tvekan kunnat ta hela den volymen som ramavtalen medförde eftersom det enbart hade inneburit 4 timmars mer arbete per jurist och vecka på årsbasis. Front använde sig inte av bonussystem.

På Front tidsredovisar man i Klartext. I Klartext ska man registrera den faktiska tid som man lagt ned på ett ärende och skriva in så tydligt som möjligt vad man arbetat med under respektive tidspost. Många förde protokoll över sin tid på lösblad. Klartext är inget affärssystem utan ett underlag till stöd för redovisningen och faktureringen. Vid ramavtalskunder skulle de utgå från den nedlagda tiden vid faktureringen. Om underlaget innehöll tid som de inte skulle fakturera för, t.ex. upplärning av yngre jurister, skar faktureringsansvarig bort den tiden men man fick däremot inte lägga på tid. ”F” i underlaget från Klartext betyder att det är tider som dragits ut ur systemet och som omfattas av ett fakturakoncept.

År 2016 växte byrån kolossalt och många yngre jurister började. Alla genomgick ett två-dagars introduktionsprogram som bl.a. behandlade hur man registrerar tid och hur Klartext fungerar. Det är ett känt fenomen att yngre biträdande jurister tenderar att sätta upp mindre tid än de har lagt ned på ärendet. Dano Kostovski rekryterades inte på vanlig väg och hade inte tidigare arbetat på advokatbyrå. Påståendena i mejlet som Dano Kostovski skickade var obegripliga. Mejlet blev föremål för diskussion men det visade sig att allt byggde på ett missförstånd. Han vet inte om Dano Kostovski gick byråns introduktionsprogram eftersom han inte rekryterades på vanlig väg. De satte in särskilda utbildningar för samtliga medarbetare som rörde fakturering gentemot ramavtalskunder efter Dano Kostovskis mejl.

Det har inte förekommit systematiska överdebiteringar och det borde ha varit omöjligt. Roland Adrell arbetade konstant och talade jämt i telefon. Roland Adrell hade många uppdrag som emanerade från ramavtalen och flera anställda stämde av saker med honom. Roland Adrell var ansvarig för många ärenden men arbetade inte hands-on i dessa, utan överlät det till andra medarbetare. Eftersom Göteborgs Stad var Roland Adrells tidigare arbetsplats hade han ett stort nätverk inom kommunen.

Kaisa Adlercreutz

Hon började arbeta på Front 2015 och hade dessförinnan arbetat i bl.a. Kungsbacka kommun. Hon sökte sig medvetet till Front eftersom byrån ansåg att offentlig verksamhet var viktigt. Halva byråns omsättning omfattade offentlig verksamhet. Hon var ansvarig för anbudet i upphandlingen år 2016. De satsade på att lägga anbud på alla områden de kunde. De analyserade konkurrenterna när de bestämde prisnivån. Inom ramen för upphandlingen skulle även kvaliteten bedömas. Beroende på konkurrensen lade byrån sig 1 388 kr eller 1 588 kr. Byråns filosofi var att vinna upphandlingen och gå ”break even”. De var nöjda med en vinstmarginal om 8–10 %. Byrån ville bidra till samhällsutvecklingen i Göteborg.

Det var i snitt 55 anställda jurister på byrån under åren då ramavtalen gällde. De anställde en hel del ny personal inför ramavtalen. Ramavtalen hade ingen garanterad volym så de visste inte hur mycket de skulle få. Byrån hade inte behövt anställa fler för att svälja volymen. Det hade blivit cirka 16 timmar per jurist/månad. De anställda har oreglerad arbetstid. Byrån hade en målsättning på 1 300 timmar per år, vilket är en låg nivå. Det hände aldrig att alla nådde upp till 1 300 timmar. Utnyttjandegraden låg i snitt på 80–90 % under de åren. Det hade varit bra om folk hade haft lite mer

att göra. De hade några få bonusavtal och de anställda hade marknadsmässiga löner, så det hade inte medfört några ökade kostnader.

Vid månadsskiftet skrev ekonomiassistenten ut faktureringsunderlag för varje klient från Klartext och tömde systemet. "F" i systemet betyder att man kört ut faktureringsunderlaget. Faktureringsansvarige tittar på underlaget och tar fram ett skarpt koncept. Om det är ett ramavtalsärende kan man dra av tid eller lägga på tid som glömts att läggas in. Hon har bara dragit av tid i ramavtalsuppdragen, aldrig lagt på. Det är mer regel än undantag att man bedömer att tid inte är skäligen. Yngre medarbetare prutar gärna med sig själva när de registrerar sin tid. Hon har aldrig hört talas om att det förekommit överdebitering på Front. Hon upplevde Dano Kostovskis mejl som obehagligt. Det var ett missförstånd som reddes ut. Efter det gjorde byrån tydligare policys och följde upp med utbildning för juniora jurister.

Det är aldrig någon beställare som påstått att byrån utfört ett dåligt jobb. De satte ihop team som de brukar göra och försökte fördela arbetet för att det skulle bli så billigt som möjligt för klienten. Byrån tog den lägsta taxan för yngre jurister. Det var egentligen beställarna som skulle ange ämnesområde men det hände nästan aldrig. Områdena överlappade och var medvetet luddiga. Tanken från staden var troligtvis att en byrå inte skulle få alla områden, då hade de kunnat styra vem de ville ha. Om det behövdes någon annan kompetens lyfte man in det. Det kunde exempelvis ofta krävas kommunalrättslig kompetens. Det riktiga skulle då vara att använda den offentligrättsliga taxan.

De kallades inte till mötet den 28 februari 2020 med anledning av beställningsstoppet, utan mötet var inplanerat sedan tidigare. De hade inte fått information om beställningsstoppet innan det gick ut i massmedia. Det var en uppiskad stämning. De hade sett artikeln den 15 februari 2020 om Fronts påstådda systematisk överdebitering och studsade på att Front bara hade fått en bråkdel av uppdragen. Front var rankade som nummer ett och skulle få alla uppdrag. Byrån hade inte avböjt ramavtalsuppdrag, utan hade på förhand sagt nej till andra kunder i närområdet för att inte behöva säga nej till staden. Det kunde dock förekomma enstaka jävsproblem vid ramavtalsuppdragen. Innan mötet visste de inte att stora volymer hade gått till andra byråer. Vid mötet blev det tydligt att staden inte hade varit i kontakt med några beställare utan att allt var baserat på artiklarna i GP. När de pratade om beställningsstoppet ville hon veta att de hade reklamerat rätt och frågade om staden hade behörighet att även företräda kranskommunerna. Henrik Karlsson sa att de hade det. Hon tog också upp frågan om avropen som gått till andra ramavtalsleverantörer och siffrorna i GP-artikeln. De efterfrågade underlagen fördelade per ramavtalsleverantör. De angav också att om de inte följer rangordningen i ramavtal så kan det bli skadestånd. Henrik Karlsson blev irriterad och sammanfattade saken som att "ni vill ha statistik och en diskussion om skadestånd". Henrik Karlsson gjorde ingen skillnad utan samtalet kom i nära följd efter att de pratat om beställningsstoppet. I slutet av mötet påminde hon om tvistelösningsklausulen. Henrik Karlsson förstod att de var missnöjda med att staden hade gått emot avropsordningen och att de ville ha skadestånd. Han skickade över statistiken till dem några dagar senare.

Hon och Roland Adrell hade tidigare arbetat som kommunjurister. Göteborgs Stad var nöjda att de kunde lyfta in kommunalrättsliga aspekter. Roland Adrell var klientansvarig för nästan alla uppdrag och kontaktperson för ramavtalen. Avropen gick många gånger genom honom men var ofta förhållandevis informella. Det kunde vara ett samtal eller mejl. Roland Adrell arbetade alltid, även under styrelsemöten. Han arbetade inte hands-on. Det skedde hela tiden avstämningar med Roland Adrell. Många vd:ar m.fl. ringde Roland Adrell och det syntes inte alltid.

De har jagat fakturor men kommunen har hela tiden försökt att förhåla. Utan kammarrättens beslut hade de inte fått några provisionsunderlag. För att kunna beräkna skadan utifrån en leverantörsfaktura behöver man veta avtalsområde och nivå på jurister som arbetat. När de väl fick ut vissa fakturor kunde de konstatera att det inte framgår på dessa och att de därför inte kan användas vid skadeberäkningen. Kommunens öppna data innehåller inte fakturanummer och använder inte juristkategorier. Man vet inte heller om allt registreras i den öppna datan. De 514 fakturor som mottagits är inte samtliga fakturor och de har inte kunnat knytas till särskilda ärenden.

Henrik Karlsson

Han är förvaltningsdirektör för Inköps- och upphandlingsförvaltningen. Förvaltningen har tre huvuduppdrag; att leda och driva utveckling av inköp i Göteborg Stads koncern, leverera vissa tjänster, upphandlingar och analyser samt att vara inköpscentral och förse staden med gemensamma avtal. Avtal för juridiska tjänster är ett av de områden där nämnden bestämt att staden borde ha gemensamma avtal. Då får förvaltningen i egenskap av inköpscentral i uppdrag att tillhandahålla avtal löpande och säkerställa att de som beställer har avtal. Nämnden, och i längden förvaltningen, äger och förvaltar ramavtalen samt säkerställer att de finns. De ansvarar gentemot leverantören för ramavtalet men inte för de enskilda beställningarna, såvida de inte beställer själva. Vid behov sker ett avrop och då uppstår ett köpekontrakt. Det ansvarar den som beställt för. I ramavtalen finns en klausul om provision som innebär att en viss procentsats av omsättningen som leverantören redovisar kvartalsvis ska betalas till förvaltningen i efterhand. De får in väldigt mycket uppgifter och det är en ständig diskussion hur mycket som kan kontrolleras. Juridiska tjänster har inte varit prioriterat att granska då man utgått från att advokatbyråer är duktiga på att redovisa.

I november 2019 inkom ett tips om påstådda oegentligheter till stadsledningskontoret som vidarebefordrades till förvaltningen. Front uppgav under ett möte att de kände till anklagelserna och redovisade för vilka åtgärder som hade vidtagits för att komma till rätta med problemen. En till tre veckor efter GP:s artikelserie i februari 2020 fattades beslut om ett tillfälligt beställningsstopp. Det är ingen långsiktig lösning utan syftet är att beställarna inte ska beställa från leverantören under utredning av ett misstänkt allvarligt avtalsbrott. Ett möte med Front hölls den 28 februari 2020, där staden ville informera om det tillfälliga beställningsstoppet och diskutera hur Front kunde vara behjälpliga i utredningen för att komma förbi stoppet så fort som möjligt. Front hade en offensiv hållning och motsatte sig det tillfälliga beställningsstoppet. De tog upp statistiken från GP:s artikel rörande omsättning per ramavtalsleverantör och menade att de borde fått fler avrop. Det ställdes inga krav i det avseendet utan Front ville utreda det vidare. Front frågade varifrån GP hade fått statistiken och han sa att de inte visste det men att det nog var från provisionssystemet eller stadens öppna data. Han skulle skicka statistik till Front från provisionssystemet. Han tror att han nämnde skadestånd i det sammanhanget. Han kommer inte ihåg om rättsliga åtgärder nämndes men det var den typen av diskussioner som förekom. Vid mötet företrädde han förvaltningen och nämnden som ägare av avtalet. Vid tidpunkten satt han som vice ordförande i upphandlingsrättslig förening och ordförande var en advokat på Front. Han anmälde jäv och var därefter inte med i utredningen varför han inte känner till några detaljer om den. EY hittade indikationer på felaktigt beteende men det framkommit inte något systematiskt fel som gav skäl för hävning. Bristerna kunder förklaras med slarv eller felaktiga rutiner.

Efter att Jonas Wahlbom gått ut i media i september 2020 träffade förvaltningen Jonas Wahlbom och vissa ytterligare personer. Han minns inte om han eller hans kollegor var medvetna om att Jonas Wahlbom och de andra uppgiftslämnarna hade någon konflikt med Front. Uppgiftslämnarnas uppgifter visade på en omfattande och systematiska brister samt att det var förankrat i Fronts ledning. Förvaltningen konstaterade då att det förelåg allvarliga fel. Att vittnena kunde träda fram gav en större trovärdighet än anonyma vittnen. Förvaltningen bedömde att uppgifterna var så pass trovärdiga att det fanns skäl att häva ramavtalen. Front motsatte sig hävningarna. Han minns inte om Front i samband med detta framförde något krav gällande felaktiga avrop. Under ett möte i oktober 2020 fick nämnden pärmar som innehöll utdrag från tidsredovisningen. Det var ytterligare material som visade på systematiken. I och med att det var ett allvarligt fel i yrkesutövning hade de grund för att förkasta Fronts anbud i den nya upphandlingen. Det överprövades av förvaltningsrätten. Efter domen fick förvaltningen ett kravbrev från Front avseende felaktiga köp. Eftersom köpen görs av de upphandlade myndigheterna menade förvaltningen att det var ställt till fel part och att Front borde ha ställt kravet till de som gjorde de felaktiga köpen.

Göteborgs Stads öppna data tillgängliggör bland annat alla fakturor som kommit in till stadens förvaltningar och vissa av stadens bolag. Man kan se all grundläggande information om fakturorna. Enligt information på stadens hemsida finns också fakturanummer med, men han har inte själv kollat

upp det. En normalt IT-kunnig människa bör kunna sortera i datan. Fakturabilden finns inte med, men det finns tillräcklig information för att man ska kunna beställa fakturorna.

#### Roland Adrell

Han började arbeta i Göteborgs Stad på 90-talet. Han byggde upp ett förtroende bland de som arbetade i kommunen och ledande politiker. De utgör fortfarande en del av hans kontaktnät. Vid millennieskiftet rekryterades han av Vinge och ett antal år senare gick han vidare till Gärde Wesslau, nuvarande Front. Han arbetade en mycket stor del med offentliga verksamheter och har även innan 2016 arbetat under ramavtal med Göteborgs Stad. Han var konstanten i ramavtalen. Det var otroligt sällan Front tackade nej på grund av jäv. Göteborgs Stad var Fronts viktigaste klient och byrån hade byggt upp verksamheten utifrån det.

Tidigt i sitt yrkesliv började han att arbeta genom andra. Klienterna visste att han alltid fanns med i bakgrunden. Han var ansvarig kontaktperson för ramavtalen. Vanligtvis fick han in ett ärende och analyserade det tillsammans med den som ringde in. Han överlämnade sedan ärendet till en biträdande jurist eller advokat. Han hade dock ofta genomgångar och avstämningar med de som handlade ärendena. Att han arbetat i så många ärenden är ett resultat av hans arbetssätt. Inte sällan gick han igenom ärendehanteringssystemet för att kolla upp vad som hade hänt i ärendena. Han var övergripande ansvarig oavsett vad som står i anbudshandlingarna och det var kommunen medveten om. Kommunen visste hur han arbetade. Det är oväsentligt om hans arbetssätt har framgått av anbudshandlingarna. Hans inställning är att man ska sätta upp den tid man arbetar som konsult. Beställarna var nöjda med resultatet. Han har alltid arbetat mycket. Det blir en livsstil. Han har aldrig lagt in semester i byråns kalender. Han har alltid haft med sig telefonen när han varit ledig. Han kunde arbeta mycket i ärendena eftersom han hade två vice vd:ar som gjorde grovjobbet och han endast arbetade med de strategiska frågorna.

Han skrev sällan långa arbetsbeskrivningar i tidsredovisningssystemet. När han tidsredovisat har han antingen avrundat uppåt eller nedåt. En post kan motsvara ett par samtal. Han hade kanske hundra fakturaunderlag varje månad. Hans fakturering var väsentlig för byrån och han ville få iväg fakturorna fort. Han tittade på de stora dragen. Begreppet ”genomgång” i fakturaspecifikationen betydde att han gjorde en fysisk genomgång med en kollega eller klient eller att han gick igenom ärendet själv. Anledningen till att yngre jurister inte skriver att de pratat med honom är att de inte skriver upp sin tid. Han har tillämpat metodiken under en längre tid mot staden och ytterst sällan fått klagomål. Han kan dra sig till minnes någon enstaka gång när en beställare undrat vad som menas med ”genomgång av öppna ärenden”. Ibland vill man inte tynga fakturan med fjorton namn och om han bara hade någon timme så lades hans namn inte in. Ofta hade han samtal med förvaltningschefer och vd:ar och då fick det inte framgå av en fakturaspecifikation vad som diskuterades. De ärendeansvariga visste inte heller om kontakterna. Det kan finnas många förklaringar till toppnoteringen om 20 timmar, bland annat att han höll utbildningar och lade in timmar motsvarande det belopp som man hade kommit överens om eller att han var på resande fot och skrev noteringar på lösblad som sedan lades in på fel dag. Han har inte lagt på tid när han inte arbetat.

Han och Svante Hjertén var nära bekanta och han blev besviken när han sa upp sig och skulle gå till egen verksamhet. Han ville hjälpa Svante Hjertén och de kom fram till att Svante Hjertén skulle få behålla vissa ärenden att arbeta i under hans överseende och fakturera Front. Göteborgs Stad visste om överenskommelsen med Svante Hjertén.

Han minns ärendet som Dano Kostovskis mejl handlade om. Dano Kostovski hade tagit fram ett klanderfritt beslut på två sidor och skulle ta 1,5 timme betalt för detta. Han sa att det var orimligt och att Dano Kostovskis skulle sätta upp hela den nedlagda tiden.

När Amir Daneshpip slutade ville han ta med sig vissa klienter. Han (Roland Adrell) uppgav att det var byråklienter och Amir Daneshpip blev då aggressiv. Amir Daneshpip gjorde därefter en anmälan till advokatsamfundet där han menade att byrån tagit hans klienter.

Han kände Jonas Wahlbom ytligt sedan en längre tid tillbaka. Jonas Wahlbom hade långa sjukdomsperioder. När biträdande jurister sökte Jonas Wahlbom var han alltid frånvarande. Byrån var tvungen att ersätta Jonas Wahlboms roll. I slutet av anställningstiden arbetade Jonas Wahlbom nästan ingenting. Jonas Wahlbom arbetade parallellt med egen firma och avskedades därför. Jonas Wahlbom pratade med GP för att hämnas Front.

Ärendet angående Vasabron gick inte att hänföra till ett visst rättsområde. För honom var det ingen stor fråga vilken taxa som skulle användas om ett ärende omfattade flera rättsområden. Det handlade om att ge beställaren bästa möjliga service. Det var inget hinder att använda den högre taxan men han kommer inte ihåg vilken taxa som användes i just det ärendet. Ärendet som rörde bäst rätt till föreningslokal var ett oerhört känsligt ärende. Han hade jobbat en del med sådana frågor tidigare och han hade mycket direkta kontakter med stadsdelsnämndens ordförande. Vad gäller ärendet om ansökan om tillstånd till linbana var han inblandad i flera avseenden. Utifrån underlaget kan han dra slutsatsen att tiden inte fakturerades, men han kommer inte ihåg hur det var. Om tiden hade fakturerats hade det inte varit fel eftersom han var djupt involverad. I ärendena som rörde överprövning samordning skötsel hade han varit med från början. Det kunde vara flera upplagda ärenden, eftersom att det var flera förfördelade anbudsgivare och då fick man försöka placera ut den tid man lagt på de olika ärendena. Han har inte haft uppsåt att dölja något i fakturor. Han kan inte svara på varför det inte finns dokumentation om hans arbete i alla ärenden han arbetat i det. Det viktiga är att han arbetat den aktuella tiden, inte att den har dokumenterats.

#### Amir Daneshpip

Han började arbeta som jurist på Front i januari 2015. Han arbetade i princip uteslutande med Kaisa Adlercreutz. De arbetade tätt ihop och de skötte hennes fakturering tillsammans. Han slutade på byrån sommaren 2019 och startade en egen byrå. Mot slutet av tiden på Front kände han att det var en osund kultur som han inte ville vara delaktig i. Det förekom överfakturering och fakturering för jurister med otillräcklig kompetens. Han såg det vid flera tillfällen. Han minns ett ärende, någon månad efter det att han hade börjat på byrån. Det var bara han och Kaisa Adlercreutz som hade arbetat med ärendet men i fakturan fanns en eller två timmar uppförda av Roland Adrell. De strök Roland Adrells tid. Samma sak hände vid flera tillfällen. Varje gång uppmanade han Kaisa Adlercreutz att stryka tiden. I de flesta fall gjorde hon det, i alla fall då hon själv var klient- och faktureringsansvarig. Han minns ett annat uppdrag för Göteborgs Stad som han, Kaisa Adlercreutz och Johan Lidén hade arbetat i. I ärendets fakturakoncept var två timmar uppfört av Roland Adrell. Roland Adrell hade endast varit med på ett möte om 15–20 minuter. Kaisa Adlercreutz sade att hon inte kunde stryka tiden eftersom Roland Adrell hade varit med på ett möte med klienten. Mot-svarande situation hände fem till sju gånger under åren som han arbetade där. Alla visste att Roland Adrell hade flest timmar infört ”i burken”, men egentligen var den som jobbade minst. Han är övertygad om att det var ett systematiskt tillvägagångssätt av Roland Adrell. Han tror absolut inte att Roland Adrell kan ha arbetat i ett ärende utan att de kände till det.

Det fanns tre steg på lönetrappan på Front. Det tredje året kunde man få en löneökning på 20 000 till 25 000 kr. Sett till de uppdrag Front hade och att byrån lämnade anbud i offentliga upphandlingar med en ganska låg timpeng går inte ekvationen ihop. För att ha en hög lön måste man ha en hög omsättning och jobba mycket, men om man har en låg timtaxa så blir det inte så mycket i slutändan. Det födde en osund kultur bland biträdande jurister. Man lade in fler timmar än man arbetat för att klara omsättningskravet. När han fick Dano Kostovski mejl ringde han Kaisa Adlercreutz och sa att de måste prata med Roland Adrell. Hon tyckte Dano Kostovski var illojal men förstod grundproblematiken. Vid något tillfälle sa hon att ”varje gång någon slutar på byrån bävar jag för att hans mejl ska komma ut”. Dano Kostovski fick sluta efter han hade skickat mejlet. Dano Kostovski är en skicklig jurist så han hade nog varit kvar om han inte hade skickat ut mejlet. De var tre personer, han, Svante Hjertén och Christian Martinsson, som startade en egen byrå tillsammans. Han visste att Svante Hjertén hade pratat med Roland Adrell om att fortsätta i ett antal ärenden men han har inte varit involverad i det.



Dano Kostovski

Han var anställd som biträdande jurist på Front under 2016 till 2018. Mejlet som han skickade den 8 februari 2018 handlade om Roland Adrell. Han arbetade enbart med upphandlade ärenden. Han hade ingen tidigare erfarenhet från advokatbyrå och kände inte till rutinerna för debitering utöver de advokatetiska reglerna. Vid flera tillfällen när han redovisade ärenden för Roland Adrell fick han frågan hur mycket tid han lagt ner och fick till svar att han skulle lägga in fler timmar. Inledningsvis trodde han att Roland Adrell gjorde en skälighetsbedömning. Senare förstod han att man bara fick debitera för nedlagd tid i de upphandlade ärenden. Det hade inte nämnts under utbildningen. Tvärtom uppmanades man att lägga in all tid från morgon till kväll när man tänkte på något. Han insåg att något inte stämde och beslöt sig därför för att ta upp frågan med de yngre juristerna på byrån. I hans mening var det bedrägligt betende att ta betalt för mer än den nedlagda tiden. Efter hans mejl initierades nya utbildningar men han deltog aldrig i dem. Han hade en tidsbegränsad anställning på ett eller två år. Anställningen upphörde när anställningsavtalet löpte ut. Han hade för avsikt att få en fast anställning men han vet inte vad arbetsgivarens ursprungliga avsikt var.

Jonas Wahlbom

Han började arbeta på Front 2012 och slutade 2019. De enda som inledningsvis kunde vara ärende- och faktureringsansvariga på byrån var delägarna. Det gällde oavsett om de arbetade i ärendet eller inte. I huvudsak var Roland Adrell och Erik Wallberg ansvariga i hans ärenden. Alla upphandlade ärenden oavsett rättsområde var Roland Adrells ärenden. Som ärendeansvarig såg man aldrig den slutliga fakturan, man fick bedöma sin egen tid och sen gick den till Roland Adrell. Efter ett tag var det ohållbart att inte ha full insyn och faktureringsansvar i de egna ärendena. När han fick full insyn kunde han se hur mycket folk jobbade och vilka som satt upp tid i olika ärenden. I efterhand kan han konstatera att Roland Adrell var faktureringsansvarig för att han (Roland Adrell) skulle kunna sätta upp tid oavsett om han arbetat i ärendet eller inte. När han (Jonas Wahlbom) blev faktureringsansvarig började han stryka Roland Adrells och andras tider eftersom de inte var kopplade till något arbete. Han kommer inte ihåg vid hur många tillfällen det skedde. Av olika skäl gick Roland Adrell in och tog hans fakturor ändå, bland annat i ett ärende där Lerums kommun var klient. Han vet att Roland Adrell inte hade utfört arbete i det ärendet. Vid något tillfälle lade Roland Adrell tillbaka tid som han (Jonas Wahlbom) hade strukit.

Det beskrivna var allmänt känt. Alla vara nog inte medvetna om att den uppsatta tiden fakturerades. Förfarandet var systematiskt. Det värsta var att man använde sig av personal som inte hade tillräcklig erfarenhet och kompetens. Det var enda sättet att få lönsamhet i ärendena. Han har aldrig hört talas om någon person i branschen som skulle klara av så många ärenden som Roland Adrell ska ha arbetat med. Det var sällan han såg Roland Adrell utföra något faktiskt arbete. Det Roland Adrell gjorde på byrån var att dra in uppdrag. Roland Adrell var endast vd på pappret, det var Camilla Wikland som skötte vd-uppdragen.

Det blev successivt svårt att få tillgång till resurser på byrån. I ett ärende för Lerums kommun fick han tillgång till två receptionister som inte var klara med juristutbildningen. Rosengrens advokatbyrå hjälpte till och fick skicka dit personal. Slutligen fick ärendet överlämnas i sin helhet till Rosengrens advokatbyrå. Med tanke på hur många som var behöriga att arbeta i ärendena ser han det som omöjligt att Front skulle kunna åta sig ytterligare 40 000 arbetstimmar. Det var svårt att få biträdande jurister och det var ingen med rätt kvalifikationer som var intresserad av att komma till Front. Han har aldrig arbetat på en byrå där någon kan sätta upp åtta betalda timmar per dag.

Det blev en konflikt i entreprenadrättsgruppen och han upplevde att han inte fick något stöd från Fronts ledning. Han blev sjukskriven under nästan ett år. Han började arbetsträna och sedan kom läckan med uppgifter från Klartext. Han misstänker att Front trodde att det var han som läckte. Han blev därefter avskedad. Han antar att skälet för avskedandet var illojalitet. Han var tidigare sjukskriven efter en operation men han var fortsatt där och hade insyn och inflytande i verksamheten. Han kommer inte ihåg vilka ärenden under ramavtalet som han arbetat i. Han skickade inte hemlig information från Front.

Christina Sjöö

Hon är enhetschef på upphandlingsavdelningen på Inköps- och upphandlingsförvaltningen, den enhet som ansvarar för avtalet för juridiska tjänster. Hon blev involverad i de anonyma tipsen avseende Front från och med mitten av februari 2020. I ljuset av den information som framkom av EY:s utredning och de förklaringar Front lämnade ansåg de att det var oreda i pappren och att det fanns indikationer på vissa missförhållanden. Efter artikeln med Jonas Wahlbom i september samma år tog de kontakt med honom. De diskuterade inte med honom eller de andra uppgiftslämnarna om de var missnöjda med Front. Man funderar alltid på om uppgiftslämnare kan ha en annan agenda, men uppgifterna kom från flera håll så de kände att det stämde. Efter mötena med uppgiftslämnarna hade de förstått att det inte bara var oreda i siffrorna utan att det fanns en systematik och en uppsåtlighet i det som hade hänt. De kände att det inte var möjligt att behålla ramavtalet. Vid nämndmötet i oktober 2020 fick de utdrag från alla juristers tider så de kunde jämföra. Innan hade de bara haft utdrag från Roland Adrells tider. Genom det ytterligare materialet fick de ytterligare bekräftelse att det förekommit fel- och överdebiteringar och Front uteslöts från den nya upphandlingen.

Maria Brandt

Hon arbetar på exploateringsförvaltningen och arbetade under den aktuella perioden med fastighetsutveckling i Gamlestaden. Det fanns planer på ett antal åtgärder för vilka det krävdes tillstånd för vattenverksamhet och Natura 2000. Projektet hade pågått sedan 2014. Advokatbyrån Foyen anlätades i ärendet våren eller sommaren 2014 och arbetade med det till och med början av 2020. De avropen som gjordes hade gjorts på det då (tidigare) gällande ramavtalet, där Foyen var rankad etta. Hennes uppfattning var att man fick göra klart uppdraget så som de hade beställt det när det nya ramavtalet trädde i kraft. Som hon minns det hade de en diskussion med juristerna kring det.

Anna-Lena Björk

Hon är informationssäkerhetschef på Intraservice, en förvaltning i Göteborgs Stad som levererar tjänster tillhörande digital infrastruktur, bland annat e-posttjänster, till andra förvaltningar och bolag i staden. När en person säger upp sig gallras e-postinkorgen. Den dag personen slutar stängs e-postkontot. 30 dagar efter avslutningsdatum raderas samtlig e-post och dokumentation.

## 6. DOMSKÄL

### 6.1 Rättsliga utgångspunkter för tolkning av avtal

Parterna har, när det gäller såväl huvudkärområdet som genkärområdet, grundat sin respektive talan på de tre ramavtalen. I relevanta delar har de olika uppfattningar angående ramavtalens innehåll, vilka därför måste bedömas genom tolkning.

Högsta domstolen har i ett flertal avgöranden gett vägledning för hur tolkning och utfyllnad av avtal bör ske. Generellt kan sägas att i en tvist om tolkning av ett avtal ska domstolen som utgångspunkt försöka klarlägga vad parterna gemensamt avsett med avtalet. Det finns även situationer när den avtalsrättsliga s.k. dolusregeln kan aktualiseras. Den innebär att den part som måste ha insett att motparten uppfattat avtalet på ett annat sätt än parten, kan bli bunden av motpartens uppfattning. När

individuella förhållanden inte kan fastställas eller ge ledning får tolkningen bygga på objektiva grunder. Utgångspunkten är då avtalets lydelse. När ordalydelsen ger utrymme för olika tolkningar, liksom när ordalydelsen inte ger något besked alls, får ledning sökas i andra faktorer, bl.a. avtalets systematik. Ett avtalsvillkor kan också behöva tolkas i ljuset av dispositiv rätt. (Se bl.a. NJA 2014 s. 960, NJA 2015 s. 741, NJA 2021 s. 597 och NJA 2021 s. 643.)

Rättsfallet NJA 2021 s. 643 handlade - precis som nu är fallet - om tolkning och utfyllnad av ett upphandlat ramavtal. Högsta domstolen uttalade då bl.a. att en avtalssituation kan vara sådan att det inte är relevant att försöka fastställa en gemensam partsavsikt, t.ex. när en part har accepterat och anslutit sig till ett ramavtal efter ett upphandlingsförfarande och det inte finns några kontakter under anbudstiden mellan upphandlaren och potentiella anbudsgivare som kan belysa avtalsinnehållet. Avtalsinnehållet får då i stället fastställas med ledning av ramavtalets ordalydelse och andra objektiva kriterier som exempelvis förfrågningsunderlaget och administrativa föreskrifter.

Högsta domstolen uttalade också att upphandlingslagstiftning och dess ändamål är en naturlig utgångspunkt för en tolkning och utfyllnad av ramavtal. Tolkningen och utfyllnad av ramavtal får utgå från en helhetsbedömning av avtalet och dess syfte efter beaktande av dess upphandlingsrättsliga sammanhang. Tolkningen bör harmonisera med avtalet i övrigt och utgå från att ett avtal ska fylla en förnuftig funktion och utgöra en rimlig reglering av parternas intressen. I sista hand kan mera generella principer för att fastställa avtalsinnehållet användas, t.ex. den s.k. oklarhetsregeln.

## **6.2 Utgångspunkter vid prövningen av Fronts talan**

Göteborgs Stad har haft synpunkter på hur Front fört sin talan och gjort gällande att det inte går att göra någon närmare prövning eftersom Front inte individualiserat varje enskilt avtalsbrott.

Enligt 42 kap. 2 § första stycket 2 rättegångsbalken ska en ansökan om stämning innehålla bl.a. ett bestämt yrkande och en utförlig redogörelse för de omständigheter som åberopas till grund för yrkandet. Av 6 § samma kapitel framgår att förberedelsen i målet syftar till att klarlägga bl.a. de omständigheter som parterna åberopar till grund för sin talan. Bestämmelserna hänger ihop med 17 kap. 3 § andra meningen i samma balk. I den bestämmelsen klargörs att dom inte får grundas på omständigheter som inte av part har åberopats till grund för hans talan. Med omständigheter avses i sist nämnda bestämmelse faktiska omständigheter som är av omedelbar betydelse för det rättsförhållandet som tvisten avser, dvs. konkreta rättsfakta (jfr NJA 1943 II s. 204). Bevisfakta eller rättslig kvalificering omfattas däremot inte. De konkreta rättsfakta som åberopas bildar därmed ramen för tingsrättens prövning.

Att de faktiska omständigheterna konkretiseras är inte av betydelse enbart för att det ska stå klart att tingsrätten i strid med dispositionsprincipen inte går utanför processens ram och avgör frågor som parterna inte önskar få avgjorda. I en rättssäker process måste svaranden få klart för sig vad han eller hon har att gå i svaromål om och kunna bemöta vad käranden konkret gör gällande. Att käranden konkretiserar sin talan är också helt nödvändigt med hänsyn till centrala processrättsliga bestämmelser om ändring av talan, litispensens och rättskraft. Den kärande som väljer att inte konkretisera sin talan riskerar att tingsrätten avvisar käromålet efter att ha bedömt att käromålet inte kan ligga till grund för rättegång (42 kap. 4 § rättegångsbalken). Tingsrätten kan också komma att meddela dom med hänvisning till att käromålet är uppenbart ogrundat (5 § samma kapitel). Detta är frågor som tingsrätten har att beakta och bedöma ex officio.

Front har som grund för sin talan åberopat att Göteborgs Stad i strid med träffade ramavtal träffat ett stort antal avtal om (avropat) juridiska tjänster från andra advokatbyråer. Front har därvid gjort gällande att de avtalsstridiga beställningarna avsåg juridiska tjänster som omfattades av ramavtalen och att de ägde rum under den tidsperiod som respektive ramavtal gällde. Någon precisering rörande de faktiska omständigheter som åberopas beträffande varje avtalsstridigt avtal har dock inte gjorts,

t.ex. beträffande beställningstidpunkt, avtalskontrahent, pris eller tjänsternas art, omfattning och innehåll. Front har inte heller specificerat hur stor skada Front lidit till följd av varje enskilt avtalsbrott. I stället har Front gjort gällande att Göteborgs Stad, inklusive samtliga nämnder, kommunalförbund, kommunala bolag och ett flertal kranskommuner, under relevanta ramavtalsperioder avtalsstridigt köpt juridiska tjänster för sammanlagt 74 597 270 kronor, och sedan lagt detta till grund för beräkningen av Fronts skada.

Något krav på att Front ska ange att bestämt yrkande för varje tillfälle Göteborgs Stad eller annan beställare, avtalsstridigt ingått avtal med annan byrå finns enligt tingsrättens mening inte (jfr Robert Boman, Om åberopande och åberopsbörda i dispositiva tvistemål, 1964 s. 69 ff. Peter Westberg, Hopklumpade anspråk i entreprenadvister, JT 2018/19 s. 312 ff samt Johan Edling och Johan Karlbom, Ett processrättsligt hopkok, JT 2018/19 s. 993 ff; se även särskild skiljedom meddelad den 19 mars 2021 s. 40, Stockholms handelskammarens skiljedomsinstitutets skiljemål V 2017/089 mellan Peab och Rodamco; ab 13 i Svea hovrätts mål T 10465-23). Fronts talan får anses tillräckligt individualiserad för att Göteborgs Stad ska kunna bemöta den samt för att domstolen ska kunna avgöra frågor om ändring av talan, litispensens och rättskraft. En helt annan sak är att avsaknaden av konkretisering kan innebära att möjligheten att nå framgång blir begränsad.

### **6.3 Huvudkärålet**

#### 6.3.1 Ramavtalen

Enligt ramavtalen gällde att beställning skulle göras hos den leverantör som hade rangordnats etta (punkten 3.1.5. respektive 3.1.6.). Om denne inte kunde utföra tjänsten skulle beställningen göras hos den leverantör som rankats tvåa. Om ärendet var brådskande kunde förfrågan ställas samtidigt till samtliga leverantörer med krav på svar inom fyra timmar, mellan kl. 8-17. Om det specifika verksamhetsområdet och det aktuella uppdraget krävde särskild kompetens och erfarenhet kunde beställaren frångå rangordningen.

Göteborgs Stad var alltså under avtalsperioden skyldigt att exklusivt av Front beställa juridiska tjänster inom de nyss nämnda rättsområdena där Front var rangordnade etta. Detta gällde dock inte om ärendet krävde särskild kompetens och erfarenhet eller var brådskande.

Front har i målet gjort gällande att Göteborgs Stad och andra avtalsanvändare har brutit mot ramavtalen genom att under avtalsperioden för respektive ramavtal beställa aktuella juridiska tjänster av andra advokatbyråer samt att Göteborgs Stad på grund av detta är skyldigt att till Front betala skadestånd med yrkat belopp.

#### 6.3.2 Fronts anspråk på grund av tredje mäns avrop

Front har gjort gällande att Göteborgs Stad svarar för samtliga avtalsanvändares felaktiga avrop, inklusive samtliga nämnder, kommunalförbund, kommunala bolag och kranskommuner m.m. Göteborgs Stad har invänt att den över huvud taget inte är rätt part i målet och gjort gällande att Front borde ha riktat sitt anspråk mot respektive beställare.

Som konstaterats tecknades ett av ramavtalen mellan Upphandlingsbolaget och Front. Upphandlingsbolaget har därefter överlåtit det ramavtalet till Inköps- och upphandlingsförvaltningen. De två övriga ramavtalen tecknades mellan Inköps- och upphandlingsförvaltningen och Front. Förvaltningen utgör en del av Göteborgs Stad. Göteborgs Stad är instämmd part i målet och partsfrågan ska därmed prövas utifrån detta förhållande.

Det saknar enligt tingsrättens mening betydelse i vilken skepnad Göteborgs Stad har uppträtt, dvs. om det är Stadsbyggnadsnämnden, Förvaltningen för inköp och upphandling eller någon annan kommunal nämnd eller förvaltning som har gjort ett avrop. De kommunala nämnderna och förvaltningarna utgör inte egna juridiska personer, utan är delar av den juridiska personen Göteborgs Stad. Det är därmed tingsrättens uppfattning att Göteborgs Stad, som i ramavtalen förbundit sig att använda

Front i första hand, ansvarar för samtliga eventuella felaktiga avrop som stadens nämnder eller förvaltningar gjort.

Fråga är då om Göteborgs Stad, som part i ramavtalen, ansvarar för övriga beställares felaktiga avrop. Eller, med andra ord, om Göteborgs Stad har ett skadeståndsrättsligt ansvar för den händelse att andra rättssubjekt, som enligt avtalet har rätt att använda avtalet, inte avropar sina juridiska tjänster på det sätt som ramavtalen anvisar.

Någon gemensam partsvilja i frågan går inte att fastställa. Det saknas vidare utredning som ger stöd för att Göteborgs Stad måste ha insett att Front tolkat ramavtalen som att Göteborgs Stad ansvarar för samtliga beställares felaktiga avrop. Dolutregeln aktualiseras därmed inte. Vidare har Göteborgs Stad inte, så vitt framgår av utredningen, lämnat några garantier eller utfästelser om att Göteborgs Stad skulle ansvara för att samtliga avtalsanvändare skulle använda ramavtalen i enlighet med dess ordalydelse och med iakttagande av den i ramavtalen angivna rangordningen. Tingsrätten anser inte heller att något sådant ansvar går att utläsa av ramavtalen. Avtalets innehåll måste i stället tolkas enligt sedvanlig avtalstolkning. Utgångspunkten är då avtalets lydelse.

Av ramavtalens ordalydelse framgår bl.a. följande.

#### 1.1.2 Definitioner

Avtalsanvändare – De kommuner, förvaltningar, kommunalförbund och bolag m.m. som har rätt att använda Ramavtalet.

Beställare – Myndigheter och enheter som beställer i enlighet med Ramavtalet. Respektive Beställare ansvarar för sin användning av och sina beställningar från Ramavtalet.

Underavtal – Avtal mellan Beställaren och Leverantören om att utföra Uppdrag i enlighet med villkoren i Ramavtalet.

#### 3.1.1 Ramavtalets tillämplighet

Beställningar från Ramavtalet sker av Beställaren. Ramavtalets villkor gäller även mellan Leverantören och Beställaren. [...]

Under punkten 1.1.3 framgår vidare vilka som är avtalsanvändare inom Göteborgs Stad samt vilka de övriga avtalsanvändarna är.

Av ordalydelsen framgår att det är beställarna som ansvarar för sin användning av och beställningar från ramavtalen. Det framgår vidare att beställarna, om de väljer att använda ramavtalen, har att tillämpa villkoren i ramavtalen. Av avtalens ordalydelse går däremot inte att utläsa att Göteborgs Stad förbundit sig att svara för samtliga avtalsanvändares felaktiga avrop. Tingsrätten anser inte heller att systematiken i avtalet talar för att Göteborgs Stad åtagit sig ett sådant mycket långtgående ansvar.

Av samverkansavtalen mellan kommunerna framgår vidare att Upphandlingsbolaget ansvarar för överprövningar och tvister i anledning av ramavtalsupphandlingarna. Kranskommunerna ansvarar däremot enligt samverkansavtalen själva för en eventuell överprövningsprocess efter genomförd förnyad konkurrensutsättning och andra eventuella anspråk från leverantörer som har sin grund i att avvikelser skett från gällande avropsordning. Fronts anspråk har sin grund i avvikelser som skett från gällande avropsordning. Av samverkansavtalen framgår därmed tydligt vilken ansvarsfördelning som gällde mellan Göteborgs Stad och kranskommunerna. Även om samverkansavtalen inte utgjort avtalsinnehåll i ramavtalen, får dessa anses överensstämma med hur man normalt ser på ansvarsfördelningen mellan en avropare och en inköpscentral inom upphandlingsrätten, vilket tingsrätten anser bör beaktas inom ramen för tolkningen av ramavtalen.

Det kan därtill konstateras att såväl kranskommunerna och kommunalförbunden som de kommunala bolagen är egna juridiska personer. Omständigheten att Göteborgs Stad har ett direkt eller indirekt inflytande över exempelvis styrelsens sammansättning förändrar inte detta. Göteborgs Stad har genom ramavtalen samordnat flera rättsliga subjekts upphandlande av juridiska tjänster, vilket är ett förhållandevis vanligt tillvägagångssätt vid upphandling av ramavtal. Om ett sådant förfarande skulle innebära att den upphandlande myndigheten vid varje tillfälle ett samordnat ramavtal tecknas skulle riskera att ådra sig ett ansvar för andra rättssubjekts avtalsbrott skulle rimligen ingen upphandlande myndighet vilja upphandla avtal å andra entiteters



vägnar. En sådan tolkning av ramavtalen skulle därför inte leda till en rimlig reglering av parternas intressen.

Det har dessutom stått Front fritt att rikta anspråk mot övriga avtalsanvändare (självständiga rättssubjekt som utgjort egna upphandlande enheter) som haft rätt, men inte skyldighet, att använda ramavtalen, om Front var av uppfattningen att dessa brutit mot LOU eller LUF eller annan relevant upphandlingslagstiftning. Även detta talar mot den tolkning av ramavtalen som Front gjort gällande.

Vid en sammantagen bedömning anser tingsrätten att Göteborgs Stad inte genom ramavtalen har åtagit sig ett självständigt ansvar för övriga avtalsanvändares eventuella felaktiga avrop av juridiska tjänster. Sammanfattningsvis ansvarar Göteborgs Stad enligt ramavtalen endast för de egna nämndernas och förvaltningarnas eventuella avtalsbrott.

Det är heller inte visat att Göteborgs Stad på annat sätt åtagit sig ett ansvar för andra avtalsanvändares avtalsbrott, t.ex. som falsus procurator .

Fronts yrkande såvitt avser tredje mäns avtalsbrott lämnas därför utan bifall.

### 6.3.3 Fronts anspråk på grund av Göteborgs Stads avrop

*Har Göteborgs Stad avtalsstridigt beställt juridiska tjänster av andra än Front?*

När det först gäller frågan om bevisbördans placering gör tingsrätten följande bedömning.

Front har som grund för sin talan åberopat statistik över provisionsfakturer och alla advokatbyråers inrapporterade omsättning på ramavtalen. Enligt ramavtalen tog nämligen Upphandlingsbolaget och Inköps- och upphandlingsförvaltningen ut en provision från leverantören på 1 procent, baserat på den omsättning som leverantörerna kvartalsvis, vid äventyr av vite, var skyldig att redovisa avseende avtalsområdet.

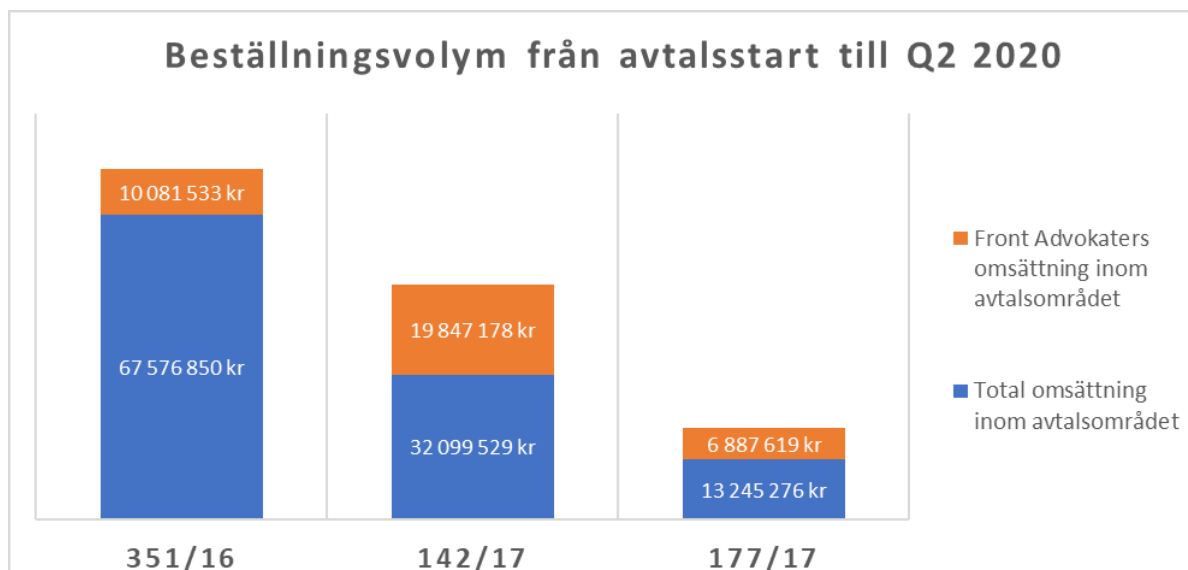
Front menar att statistiken visar att Göteborgs Stad, i strid med ramavtalen, har beställt tjänster från andra advokatbyråer i ett stort antal ärenden trots att Front varit rangordnad etta. Front har dock inte åberopat något konkret ärende där Göteborgs Stad beställt juridiska tjänster av annan advokatbyrå. Front har gjort gällande att det för dem inte har varit möjligt att individualisera varje enskilt avtalsbrott och knyta ett specifikt skadeståndsbelopp till varje avtalsbrott. Detta eftersom Göteborgs Stad aktivt har motarbetat Fronts försök att få tillgång till den information som Front hade behövt för att kunna styrka avrop i strid med ramavtalen. Enligt Front bör detta medföra att bevisbördan placeras på Göteborgs Stad, på så sätt att Göteborgs Stad måste styrka att staden inte har begått något avtalsbrott. Göteborgs Stad har motsatt sig att man motarbetat Fronts försök att få tillgång till information.

Såvitt framkommit har Front i god tid före huvudförhandlingen tagit del av ett stort antal fakturor och fakturaunderlag avseende de ifrågavarande ramavtalsperioderna, ställda till Göteborg Stad från andra advokatbyråer. Front har därför inte varit förhindrad att finna och åberopa uppgifter om enskilda ärenden. Oaktat eventuella brister i leverantörsfakturorna och dess underlag har Front också varit oförhindrade att åberopa annan relevant bevisning, t.ex. förhör med personer som har varit involverade i de ärende som påstås ha avropats i strid med ramavtalen. Något skäl att lägga bevisbördan på Göteborgs Stad för att avtalsbrott inte har skett föreligger därmed inte. Front måste i stället styrka sitt påstående om att så varit fallet. Det är ett högt beviskrav, vanligtvis uttryckt med ordet ”styrkt”, ”visat” eller ”full bevisning” (se Peter Westberg, Hopklumpade anspråk i entreprenadvister, JT 2018/19 s. 305).

När det gäller frågan om Front har styrkt sitt påstående om avtalsbrott gör tingsrätten följande bedömning.

Som konstaterats har Front, som stöd för påstådda avtalsbrott åberopat statistik över provisionsfakturor och alla advokatbyråers inrapporterade omsättning på ramavtalen. I en uppföljningsrapport, upprättad den 8 september 2020 av stadens avtalscontroller

Renata Popadic, (aktbilaga 13) anges följande omsättning för de tre i målet aktuella ramavtalsområdena.



Såvitt framkommit bygger siffrorna på de uppgifter som advokatbyråer redovisat till staden om kvartalsvis omsättning. Enligt sammanställningen skulle alltså avtalsanvändarna ha fakturerats sammanlagt 112 921 655 kr (67 576 850 + 32 099 529 + 13 245 276) för juridiska tjänster inom ramavtalsområdena. Efter avdrag för Fronts egna fakturor om 36 816 330 kr (10 081 533 + 19 847 178 + 6 887 619) skulle andra byråer ha redovisat att de fakturerat sammanlagt 76 105 325 kr (112 921 655 - 36 816 330) för juridiska tjänster inom avtalsområdena.

Front har vidare åberopat en sammanställning över den omsättning som advokatbyråerna kvartalsvis rapporterat till Göteborgs Stad och som ligger till grund för stadens provisionsfakturerings (aktbilaga 834). Enligt sammanställningen uppgår den redovisade omsättningen till sammanlagt 122 027 897 kr, varav andra byråer fakturerat Göteborg Stad och dess bolag 63 162 188 kr (48 262 577 + 4 486 974 + 10 412 637) enligt följande tabeller.

IK 16351	Front	Wistrand	Stangdell	Lindahl	Magnusson	Setterwalls	MAQS	MSA	Vinge	SUMMA exkl. Front
2016Q4	27 138				4 704 217	4 303	83 930	1 877 509	1 929 258	8 599 217
2017Q1	131 224		40 432		5 071 323	117 682	526 948	303 810	656 564	6 716 759
2017Q2	425 146		22 432	149 438	946 711	249 962	485 760	1 984 849	554 680	4 393 832
2017Q3	355 923		70 992	361 686	873 685	153 959	466 700	766 180	228 412	2 921 614
2017Q4	453 212		184 680	66 992	1 144 882	247 172	718 100	1 779 810	617 264	4 758 900
2018Q1	274 476	62 366	105 200	94 619	464 456	55 138	351 100		610 416	1 743 295
2018Q2	1 304 016	490 168	232 048	265 655	293 676	32 764	506 550		986 063	2 806 924
2018Q3	851 778	125 659	252 520	266 426	90 913	71 075	182 800	165 000	674 532	1 828 925
2018Q4	1 889 845	344 031	362 592	11 900	347 637	124 597	197 950	951 340	171 408	2 511 455
2019Q1	574 059	15 517	147 744	168 799	185 083	210 490	23 850	220 020	107 608	1 079 111
2019Q2	1 998 380	129 873	63 720	299 507	354 113	78 436	182 900	239 473	396 284	1 744 306
2019Q3	851 778	43 556	706 728	216 779	312 595	35 624	152 100	129 458	53 452	1 650 292
2019Q4	2 042 628	43 556	350 227	128 429	1 019 041	16 846	207 600	305 408	288 876	2 359 983
2020Q1	567 504	69 058	119 104	396 237	712 700	106 035	224 400	436 957	276 980	2 341 471
2020Q2	850 494	199 938	91 872	211 227	406 533	177 177	174 400	567 446	977 900	2 806 493
<b>SUMMA</b>	<b>12 597 601</b>	<b>1 523 722</b>	<b>2 750 291</b>	<b>2 637 694</b>	<b>16 927 565</b>	<b>1 681 260</b>	<b>4 485 088</b>	<b>9 727 260</b>	<b>8 529 697</b>	<b>48 262 577</b>

Not. Associationsrätt, Speciell fastighetsrätt, processrätt, miljörätt

IK 17177	Front	Lindahl	Wistrand	MAQS	MSA	Foyen	SUMMA exkl. Front
2017Q3	96 581	34 374				7 065	41 439
2017Q4	343 976	444 132		149 000			593 132
2018Q1	151 348					166 169	166 169
2018Q2	571 361	99 763	113 260			181 742	394 765
2018Q3	286 658	23 212	51 281			17 327	91 820
2018Q4	991 212	32 721	107 404		27 700	4 987	172 812
2019Q1	758 137		65 120		99 000	29 156	193 276
2019Q2	839 674	25 000	105 208		54 511	20 780	205 499
2019Q3	286 658		116 575		232 265		348 840
2019Q4	861 597	65 000	429 111		72 646	118 653	685 410
2020Q1	312 064		80 080		237 698	135 052	452 830
2020Q2	461 241	455 043	275 091		300 723	110 125	1 140 982
<b>SUMMA</b>	<b>5 960 507</b>	<b>1 179 245</b>	<b>1 343 130</b>	<b>149 000</b>	<b>1 024 543</b>	<b>791 056</b>	<b>4 486 974</b>

Not. Allmän fastighetsrätt, offentlig rätt, upphandlings- och konkurrensrätt

<b>IK 17142</b>	Front	Lindahl	Litigate	MAQS	Foyen	MSA	Wistrand	<b>SUMMA</b>
2018Q1	261 976	87 690		25 800	90 090	2 448 771		2 652 351
2018Q2	1 067 378	85 223		8 400	250 830	1 074 801		1 419 254
2018Q3	1 381 848	180 374		27 100	201 150	46 228		454 852
2018Q4	2 197 769	119 460		24 100	720 450	276 053		1 140 063
2019Q1	1 448 200	126 179		8 500	384 390	1 368 362		1 887 431
2019Q2	2 271 325	120 006		6 400	261 997	259 425		647 828
2019Q3	1 381 848	19 333		31 800		486 458		537 591
2019Q4	3 615 844	80 680	6 544	9 000		822 866		919 090
2020Q1	595 450	32 467	22 977			245 051		300 495
2020Q2	610 664	190 444	88 507			111 930	62 801	453 682
<b>SUMMA</b>	<b>14 832 302</b>	<b>1 041 856</b>	<b>118 028</b>	<b>141 100</b>	<b>1 908 907</b>	<b>7 139 945</b>	<b>62 801</b>	<b>10 412 637</b>

Not. Entreprenadrätt, it-rätt, miljö rätt

Sammanställningen över rapporterad omsättning från andra byråer bygger på siffror som Göteborgs Stad själv tagit fram. Göteborgs Stad har inte ifrågasatt att advokatbyråerna rapporterat dessa siffror. Det finns därför inte skäl för tingsrätten att utgå ifrån annat än att byråerna faktiskt har rapporterat den omsättning som framgår av uppgifterna i sammanställningen.

Som tingsrätten konstaterat är Göteborgs Stad inte ansvarigt för avtalsstridiga beställningar som andra rättssubjekt gjort, t.ex. av staden ägda bolag. Front har förklarat att det av provisionsfakturorna inte går att dra några slutsatser av hur mycket av den rapporterade omsättningen som avser enbart Göteborgs Stad och inte dess bolag. Front har i stället hänvisat till att enligt erhållna leverantörsfakturor har andra advokatbyråer fakturerat Göteborgs Stads bolag sammanlagt 37 599 659 kr. Göteborgs Stad har inte invänt mot detta. Det skulle i så fall innebära att andra byråer till staden lämnat uppgifter om att Göteborgs Stad under de tre aktuella ramavtalen fakturerats sammanlagt 25 562 529 kr. Front har dragit av ytterligare 1 082 606 kr, som enligt leverantörsfakturor ska avse finans- och skatterätt, vilka faller utanför stadens avropsskyldighet gentemot Front. I så fall återstår en inrapporterad omsättning om sammanlagt 24 479 923 kr.

Fråga är vilka slutsatser som kan dras av den inrapporterade omsättningen.

Den redovisade statistiken över provisionsfakturorna ger i viss mån stöd för att ett stort antal beställningar skett till andra advokatbyråer trots att Front var rangordnad etta. När det gäller statistikens tillförlitlighet, i förhållande till frågan om avrop skett i strid med ramavtalen, måste dock ett flertal omständigheter beaktas.

Det ligger visserligen nära till hands att anta att advokatbyråerna har varit noggranna med inrapporteringen; redovisar byrån för hög omsättning riskerar byrån att få betala för hög provision, och redovisar byrån för låg omsättning riskerar den att drabbas av vite och andra följder på grund av avtalsbrott. Någon närmare utredning angående hur väl provisionsfakturorna stämmer överens med den faktiska omsättningen i varje ärende har dock inte presenterats. De handläggare som svarat för redovisningen är inte hörda i målet. Inte ens beträffande Fronts rutiner och egen rapportering har några närmare uppgifter lämnats som gör att det går att bedöma tillförlitligheten.

Enligt tingsrättens mening kan det knappast uteslutas att såväl provisionsfaktureringen som advokatbyråernas inrapportering bygger på oriktiga underlag, räknevrpor och andra felaktigheter. Det är också möjligt att advokatbyråernas redovisning har vilat på felaktiga periodiseringar, felaktiga belopp och felaktig kategorisering av utförda tjänster. De kan avse rättsområden som i ett eller flera fall faller utanför Fronts exklusiva avropsrätt. Redovisningen kan omfatta fakturering som i ett eller flera fall ägt rum under ramavtalsperioden, men omfatta beställningar som gjorts innan berört ramavtal trädde i kraft. Arbete och fakturering till följd av sådana beställningar omfattades enligt tingsrätten inte av Fronts exklusiva rätt enligt nu aktuella ramavtal, även om arbetet utförts och fakturering skett efter det att ramavtalen trädde i kraft. Tjänster som utförts under en avtalsperiod, men beställts av staden innan ramavtalet trädde i kraft utgör alltså inte avtalsbrott. Redan av statistiken framgår att en övervägande del av beloppen redovisats under de närmaste kvartalen efter ramavtalen trädde ikraft. Den övriga delen kan avse långa pågående ärenden, ärenden som Front tackat nej till eller där det funnits avtalsenlig grund att välja annan leverantör.

Den statistik som Front hänvisat till ger därför inte något klart stöd för att Göteborgs Stad, i strid med ramavtalen, anlitat andra advokatbyråer under avtalsperioderna i den omfattning som Front gjort gällande. Hursomhelst ger statistiken inte någon ledning som gör att det går att dra några närmare slutsatser om hur det förhållit sig i enskilda fall och därmed inte heller om det då rört sig om konkreta avtalsbrott.

Det går inte heller att av statistiken dra några slutsatser beträffande vilken faktisk ekonomisk skada som Front skulle ha lidit i varje enskilt fall av avtalsbrott. Detta eftersom det inte har presenterats någon utredning angående vilken tid och vilka timpriser som andra advokatbyråer i de enskilda fallen debiterat.

Någon utredning i övrigt som ger stöd för att avtalsbrott ägt rum har inte presenterats. Det kan visserligen vara så att det bakom statistiken finns ett antal enskilda fall där Göteborgs Stad under ramavtalsperioden har beställt juridisk rådgivning rörande exempelvis en omfattande entreprenadvist av annan byrå. Eftersom Front inte närmare konkretiserat de enskilda avtalsbrotten går det dock inte att pröva eller fastslå att det verkligen förhållit sig så. Än mindre går det att bedöma om det i sådana fall fanns behov av att med hänsyn till tvisteföremålet anlita expertis som var kunnigare och mer erfarna än Fronts jurister på området. Mot Göteborgs Stads bestridande är det därför inte styrkt att staden under ramavtalsperioderna i något fall felaktigt anlitat annan byrå än Front. Fronts käromål ska därför lämnas utan bifall.

Med hänsyn till bedömningen i denna del saknas skäl att gå in på de fakturor och fakturaunderlag som Göteborgs Stad har åberopat för att motbevisa Fronts påstående om att staden i strid med ramavtalen anlitat andra byråer. Tingsrätten konstaterar dock att fakturorna förefaller ge visst stöd för att byråerna lämnat felaktig redovisning till Göteborgs Stad, bl.a. genom att byråerna har redovisat juridiska tjänster som beställts innan ramavtalen trädde ikraft. Bland fakturorna finns också exempel på uppdrag som Front tvingats att avstå från på grund av jäv.

*Skadestånd och förlust av kapitalets bruksvärde*

Tingsrätten har funnit att det inte är styrkt att Göteborgs Stad begått något avtalsbrott. Det saknas därför skäl att gå in på och pröva frågorna om storleken på ett eventuellt skadestånd och om Front brutit i sin skyldighet att begränsa sin skada. Detsamma gäller i vad mån ersättning för förlust av kapitalets bruksvärde kan utgå.

*Reklamation*

Oaktat bedömningen ovan prövar tingsrätten reklamationsfrågan.

Göteborgs Stad har gjort gällande att Fronts krav har prekluderats på grund av att reklamation inte skett i rätt tid och anfört följande. Front har varit skyldigt att reklamera utan oskäligt uppehåll – inom två månader – efter det att Front borde ha insett avtalsbrotten eller haft skälig anledning att anta dessa. Front borde ha insett eventuella avtalsbrott när Front hade redovisat sin omsättning till staden, eftersom den var låg i förhållande till den uppskattade försäljningsvolymen i förfrågningsunderlaget om 155 000 000 kr. Reklamationsfristen började löpa i vart fall när Front rapporterade sin omsättning på respektive ramavtal vid fyra tillfällen, dvs. den 27 december 2019, eller under alla förhållanden den 15 februari 2020. Reklamation skedde dock först den 29 oktober 2021 (tidpunkten då Göteborgs Stad delgavs stämningsansökan). Eftersom front är en advokatbyrå och det handlar om okomplicerade avtalsbrott borde reklamation ha skett långt tidigare. Någon reklamation ägde inte rum på mötet den 28 februari 2020; i vart fall inte mot annan beställare än Inköps- och upphandlingsförvaltningen. Det brev som Front skickade den 29 september 2021 innefattar inte heller en reklamation av i målet aktuella avtalsbrott; i vart fall inte mot annan beställare än Inköps- och upphandlingsförvaltningen. För övriga beställare inom och utom staden skedde inte reklamation förrän när Göteborgs Stad delgavs stämningsansökan. Eftersom reklamation skedde för sent är kravet prekluderat, vilket innebär att Front har förlorat sin rätt att kräva skadestånd.



Front har åberopat att advokatbyrån först genom en artikel i GP den 15 februari 2020 fick kännedom om att Göteborgs Stad bröt mot ramavtalen samt att byrån i möte med staden den 28 februari 2020 reklamerade detta med upplysning att byrån avsåg att framställa krav på skadestånd. Denna reklamation träffar, enligt Front, alla avtalsanvändare, eftersom Göteborgs Stads företrädare på mötet var behörig att ta emot reklamation för samtligas räkning. Enligt Front föreligger det dock i och för sig ingen reklamationsskyldighet alls, eftersom Göteborgs Stad agerat grovt vårdslöst eller uppsåtligen genom att inte avropa uppdragen i enlighet med ramavtalens rangordning.

Tingsrätten gör följande bedömning.

I ramavtalens punkt 3.1.16 anges att Beställare ska underrätta Leverantören (i detta fall Front) om fel i uppdraget inom skälig tid från det att felet fastställts. Någon motsvarande bestämmelse om reklamationsplikt angående brott mot ramavtalens villkor angående rangordning finns inte. Det kan dock ligga nära till hands att tolka in en skyldighet för Front att, inom ramen för sin lojalitetsplikt, inte förhålla sig passiv och att inom skälig tid efter det att Front upptäckt ett brott mot avtalens rangordning upplysa Göteborgs Stad om att byrån lidit skada på grund av avtalsbrott. Detta har Front har också medgett.

Rättsföljden vid utebliven reklamation behöver dock inte innebära att rätten till skadestånd bortfaller. En passivitet kan i stället få betydelse ur avtalsinnehålls- och bevissynpunkt samt leda till skadeståndsansvar eller möjligen jämkning av eget skadeståndskrav (jfr Stefan Lindskog, *Preskription* [Juno, version 5, 2021], under rubriken 16.3.3. Reklamation samt Christina Ramberg, [www.avtalslagen2020/section/11.4](http://www.avtalslagen2020/section/11.4) Reklamation med hänvisningar).

Enligt tingsrätten har Front vid sin kvartalsredovisning, oaktat att omsättningen varit låg, inte haft anledning att utgå från annat än att Göteborgs Stad lojalt följt rangordningsreglerna i ramavtalen. Reklamationsfristen har därför inte börjat löpa

förrän tidigast den 15 februari 2020, då GP i en artikel offentliggjorde omsättnings-siffror under ramavtalen.

Det är utrett att ett möte ägde rum den 28 februari 2020 mellan Henrik Karlsson och Ingeli Lindell från Göteborgs Stad samt Kaisa Adlercreutz, Malin Wikström och Camilla Wikland från Front. Av uppspelat samtal och transkriptioner framgår att bl.a. följande konversation ägde rum.

Kaisa Adlercreutz: Dessutom så, eftersom ni tror ju väldigt mycket på det som står i GP, då undrar vi, kan vi ta de här siffrorna som står i GP för goda hur mycket som ni har handlat från andra? De här åren, eller var kommer de här siffrorna ifrån? Det har ju nämnts att i GP att 2017 så hade vi 1,9 miljoner av totalt 21,5, 2018 hade vi 11,2 av totalt 26,9 och 2019 hade vi 16,9 av totalt 29,4, kommer de siffrorna från er eller var kommer de ifrån?

Henrik Karlsson: Jag vet inte var de kommer ifrån. De kan ha begärt ut information från oss, jag känner inte till det, men å andra sidan så har vi faktiskt öppen data, man kan hämta ut alla fakturor från staden öppet. Men å andra sidan då får man kanske inte specifikationer. Så jag kan inte svara på var de siffrorna kommer ifrån.

Kaisa Adlercreutz: Nej, men om vi skulle, ni kanske kan ta med er den frågan då? Vi skulle gärna vilja få bekräftat hur det ser ut på siffrorna? Hur mycket har så att säga vi fått i tilldelning och hur mycket har gått till andra? För vi vill ju erinra om att ska vi gå igenom allting så är vi ju faktiskt etta i rangordningen och det känns ju rätt så anmärkningsvärt att vi 2017 har 8 %, 2018 41,6 och 2019 57 %. Och jag menar, här finns ju mycket rättsfall på det här att man inte följer rangordningen och de skadestånden som kan bli aktuella i anledning av det. Jag menar, vi måste ju skydda oss och jag menar i den här situationen kommer vi ju också att titta på de rättsliga åtgärder vi kan vidta. Inklusive.

Ingeli Lindell: Jag får bara flika in, det finns ju en annan möjlighet att beställa än strikta rangordningen. Det finns ju den särskilda fördelningsnyckeln.

Kaisa Adlercreutz: Och då ska man ju tillfråga leverantörerna inom avtalsområdet.

Ingeli Lindell: Det finns ju en ventil ändå för det.

Kaisa Adlercreutz: Ja, men vi har inte fått. Men det vet ju du också att man ska tillfråga leverantörerna inom avtalsområdet och vi har inte fått en enda fråga.

Henrik Karlsson: Jag förstår inte er begäran. Vad är det du önskar?

Kaisa Adlercreutz: Jag vill ha siffrorna. Hur ser det ut? Hur mycket har ni köpt för totalt under de här åren? Och hur mycket har vi fått av det?

Henrik Karlsson: Köpt totalt på avtalsområdet?

Kaisa Adlercreutz: Ja, och hur mycket har gått till oss och, när ni ändå tittar kan det vara intressant att få det specat på vilka andra byråer det har kommit.

Malin Wikström: alltså, vi vill ju egentligen.

Henrik Karlsson: Och ni talar om skadestånd då.

Malin Wikström: Ja, vi vill.

Kaisa Adlercreutz: Ja det gör vi.

Henrik Karlsson: Vi noterar det. Ni vill ha siffror och vill ha diskussion om skadestånd.

Tingsrätten konstaterar att vid mötet framförde Kaisa Adlercreutz till Henrik Karlsson att Göteborgs Stad har varit skyldigt att avropa beställningar i den rangordning som framgår av ramavtalen. Hon påtalade också att underlåtenhet att göra detta kan leda till skadeståndsanspråk och att det kunde bli aktuellt för Front att vidta rättsliga åtgärder mot Staden. Henrik Karlsson klargjorde att han förstått att Front ville ha ut statistik från Göteborgs Stad, angående just avrop under ramavtalen, och att Front ville diskutera eventuellt skadestånd. Henrik Karlsson, som var förvaltningsdirektör för Inköps- och upphandlingsförvaltningen, var behörig att ta emot en reklamation för Göteborgs Stads räkning. Enligt tingsrättens mening har Front, genom vad som förevarit vid mötet, därmed uppfyllt (de tämligen lågt ställda) kraven på en så kallad neutral reklamation.

Under lång tid efter mötet förhöll sig Front passivt. Först den 21 oktober 2021 återkom Front till Göteborgs Stad och klargjorde att advokatbyrån krävde skadestånd på grund av felaktiga avrop under ramavtalen. Ren passivitet kan dock inte förta rättsverkan av en korrekt utförd reklamation. Front har emellertid inte varit helt passiv i förhållande till Göteborgs Stad under den aktuella perioden. Tvärtom så har Front deltagit som anbudsgivare i en förnyad upphandling, och därigenom gett uttryck för att man alltjämt önskade komma i fråga som leverantör till Göteborgs Stad av juridiska tjänster. Front har gjort detta utan att klargöra att man ansåg sig ha en skadeståndsfordran mot Göteborgs Stad. Det hade kunnat bli en egendomlig situation, om Front hade tillåtits delta i upphandlingen, och kanske vunnit densamma, om Front därefter hade framställt ett skadeståndsanspråk mot Göteborgs Stad. Det sagda innebär enligt tingsrätten att Front inte enbart förhållit sig passiv i förhållande till Göteborgs Stad utan kan tvärtom ha gett staden anledning att tro att Front inte längre avsåg att driva en skadeståndstalan mot Staden.

Det finns emellertid inte något som tyder på att Front – oberoende av upphandlingsförfarandet – hade denna avsikt. Något hinder mot att samtidigt föra en skadeståndstalan och vara ramavtalsleverantör finns heller inte. Trots passiviteten och det manifesterade intresset av att träffa nya ramavtal kan Front därför inte anses ha avstått sin eventuella rätt till skadestånd.

Sammantaget innebär tingsrättens resonemang (i) att Front avgivit en neutral reklamation vid mötet den 28 februari 2020, (ii) att Henrik Karlsson varit behörig att ta emot denna reklamation för Göteborgs Stads räkning, och (iii) att Front därefter under lång tid förhållit sig passiv och inte återkommit och preciserat sina anspråk utan snarast gett Göteborgs Stad anledning att tro att några anspråk inte skulle framställas. Även med beaktande av detta kan Front dock inte anses ha avstått från att göra gällande sin eventuella rätt till skadestånd av Göteborgs stad.

Vid denna bedömning saknas skäl att gå in på frågan om reklamationskyldighet bortfallit på grund av att staden varit grovt vårdslös eller agerat uppsåtligt. Med hänsyn till att tingsrätten bedömt att Göteborgs Stad inte svarar för andra rättssubjekts eventuella avtalsbrott saknas det också skäl att pröva om Henrik Karlsson eller någon annan inom Göteborgs Stad varit behörig att motta reklamation för tredje man.

## 6.4 Genkäromålet

### 6.4.1 Föreligger en avtalad viteskyldighet?

Göteborgs Stad har gjort gällande att ramavtalen medför en skyldighet för Front att till staden betala vite, men också skadestånd, på grund av Fronts avtalsbrott.

Front har motsatt sig att ramavtalen ger Göteborgs Stad rätt till vite.

Front har accepterat och anslutit sig till de aktuella ramavtalen efter ett sedvanligt upphandlingsförfarande. Det har inte framkommit att det varit några kontakter under

anbudstiden mellan Göteborgs Stad och Front eller andra anbudsgivare, som kan belysa avtalsinnehållet. Det är därför inte relevant att försöka fastställa en gemensam partsavsikt. Avtalsinnehållet får då i stället fastställas med ledning av ramavtalets ordalydelse och andra objektiva kriterier.

I de tre ramavtalen finns samma bestämmelser (i punkt 3.1.24 och 3.1.25) angående vite och skadestånd, och i dessa framgår följande.

*Vite*

Bryter Part mot bestämmelsen i detta Ramavtal ska denne vid anfordran till den andre Parten utge ett vite om 10 000 kronor i varje enskilt fall. Detta gäller inte bestämmelse med särskilt reglerat vite.

Part har dock rätt att i stället för vite enligt första stycket begära skadestånd motsvarande den verkliga skadan. Utgivande av vite inverkar inte på parts rätt att göra andra påföljder (än skadestånd) gällande i anledning av kontraktsbrottet.

*Skadestånd*

Bryter Part mot bestämmelse i Ramavtalet och vidtas inte någon rättelse omedelbart efter att anmaning härom skickats, ska parten utge skadestånd till motparten. Skadestånd utgår inte för indirekta skador såsom produktionsbortfall och utebliven vinst såvida Part inte handlat grovt vårdslöst eller med uppsåt.

Om upphandlingsbolaget eller Beställaren är berättigad till vite av Leverantören inskränker inte det rätten att skadestånd för de kostnader som Uppdraget har orsakat.

Som framgår i första stycket under rubriken Vite har Göteborgs Stad, som utgångspunkt, rätt till vite vid avtalsbrott. Vad som i andra stycket anges om att part i stället för vite har rätt att begära skadestånd, ger dock stöd för att stadens talan om skadestånd utesluter möjligheten att, för samma avtalsbrott, kräva vite.

Vad som i första stycket anges om att vite - efter konstaterat avtalsbrott - ska betalas ut vid anfordran ger också intryck av att avsikten med vitesregleringen är att det är en påföljd som tillgrips innan ett eventuellt skadeståndsanspråk.

Det som anges i andra stycket under rubriken Skadestånd, om att rätten till vite inte inskränker rätten till skadestånd för de kostnader som Uppdraget har orsakat, talar också för att möjligheten att kräva både vite och skadestånd inte omfattar brott mot ramavtalets bestämmelser. I punkt 1.1.3 i ramavtalen tydliggörs skillnaden mellan Ramavtalet och Uppdraget; Ramavtalet avser det avtal som upphandlingsbolaget ingår

med en eller flera leverantörer (i detta fall Front), och Uppdraget avser den tjänst som beställts från Ramavtalet vid var tillfälle. Eftersom Göteborgs Stad för talan om skadestånd i anledning av Fronts brott mot ramavtalen, talar det sagda för att Göteborgs Stad då inte kan kräva både vite och skadestånd.

Sammantaget talar alltså ordalydelsen i ramavtalen för att för att Göteborgs Stad inte kan kräva Front på vite eftersom Göteborgs Stad, för samma avtalsbrott, kräver Front på skadestånd. En sådan tolkning framstår även som väl förenlig med syftet med de aktuella vitesklausulerna, men också med ramavtalens syften och systematik i övrigt.

Mot bakgrund av vad som angetts ska Göteborgs Stads talan avseende ersättning för vite, i de fall talan även omfattar ett krav om skadestånd, ogillas.

#### 6.4.2 Fel kompetens?

Göteborgs Stad har gjort gällande att Front i strid med ramavtalet fakturerat för anställda som inte når upp till nivån ”junior jurist” samt att Göteborgs Stad därför har rätt till skadestånd för varje sådan avtalsstridig fakturering. Det sammanlagda skadeståndsbeloppet uppgår till 747 246 kronor.

Front har invänt att ramavtalet inte innehåller något förbud mot att oerfarna jurister och andra personer än jurister utför åtgärder i ett ärende, vilket utgör branschpraxis och partsbruk. Front har vidare gjort gällande att det endast kan föreligga ett avtalsbrott per ärende och inte per fakturering.

Tingsrätten gör följande bedömning.

Av ramavtalen (punkterna 3.1.9 respektive 3.1.10) framgår endast att Front ska använda för ändamålet kompetent och lämplig personal samt att någon av de jurister som har erbjudits i upphandlingen ska ansvara för utförandet av avropade uppdrag. Av dess ordalydelse framgår däremot inte något om att mindre kvalificerad personal skulle vara förhindrade att utföra åtgärder i ärendena och inte heller att ta betalt för sådant

arbete. Enligt tingsrättens mening framgår detta inte heller klart och tydligt av förfrågningsunderlagen, som vid motstridigheter för övrigt rankas lägre än ramavtalen. Det vore enligt tingsrättens mening ett märkligt och kostnadsineffektivt villkor, som i strid med klientens intresse skulle vara ägnat att fördyra uppdraget.

Under anbudsförfarandet angavs att leverantören skulle förfoga över och offerera jurister med viss erfarenhet och kompetens. Det framgår dock inte någonstans i förfrågningsunderlaget att mindre kvalificerad personal skulle vara förhindrade att arbeta i ärendena. Något stöd i dispositiv rätt för ett sådant villkor finns inte.

Det är dessutom enligt tingsrättens mening inte ändamålsenligt att låta en erfaren jurist med hög timtaxa utföra mindre kvalificerat arbete. Det kan gälla enklare arbetsuppgifter, men även tidskrävande genomgång av rättspraxis och andra rättsutredningar. I sådana fall ankommer det på en ärendeansvarig att leda och fördela arbetet så att uppdraget inte blir dyrare för klienten än vad arbetet kräver. En advokat eller annat rättegångsombud som debiterar en hög timtaxa för sådant enklare arbete kan också normalt räkna med att få sitt ersättningsanspråk nedsatt i domstol.

Tingsrätten finner med hänsyn till det sagda och vad som i övrigt framkommit att ramavtalen inte förhindrat Front att använda och ta betalt för mindre kvalificerad personal i de ärenden som Göteborgs Stad avropade. Göteborgs Stads yrkande om skadestånd på denna grund lämnas utan bifall.

Tingsrätten har gått igenom aktbilaga 790 och konstaterar att det rör sig om arbete som sju jurister har utfört enligt följande sammanställning.

<i>jurist</i>	<i>timpris</i>	<i>timmar</i>	<i>summa</i>
Alice Stööp Lindgren	833	260,07	216 638
Anna Hagelberg	833	336	279 930
Daniel Maxstad	953	219,5	209 184
John Öhman	953	29,3	27 923
Lina Rydberg	953	3	2 859
Sara Kaye	833	7,2	5 998
Simone Johansson	833	2	<u>1 666</u>

744 197

Vid en genomgång av de ärenden som de ska ha arbetat i noterar tingsrätten att det för Alice Stööp Lindgrens del rör sig om fastighets- och entreprenadrättsliga frågor. För Anna Hagelbergs och John Öhmans del har det rör sig om olika entreprenadvister, bl.a. Vasabron mellan Göteborgs Stad och Implemia Sverige AB. Daniel Maxstad ska ha bistått med olika it- och upphovsrättsliga rättsliga frågor. Lina Rydberg ska ha arbetat med en fråga som rör bättre rätt till förening, Simone Johansson med en miljöfråga och Sara Kaye med en associationsrättslig fråga. Såvitt framkommit hade de juristexamen när arbetena utfördes. Den timtaxa som debiterats, 833 kr respektive 953 kr, framstår som skälig för nyexaminerade jurister inom nyss nämnda rättsområden och motsvarar den lägst offererade taxan för respektive avtalsområde. Någon grund för återbetalning av erlagd betalning finns därför under alla förhållanden inte.

Till det sagda kommer att det helt saknas utredning om den skada som Göteborgs Stad säger sig ha lidit. Det har inte framkommit någon omständighet som tyder på att det arbete som de nytexaminerade juristerna utfört inte varit till nytta för Göteborgs Stad eller att deras arbete på annat sätt orsakat Göteborgs Stad en ekonomisk förlust. Även på denna grund ska stadens yrkande om skadestånd på grund av bristfällig kompetens lämnas utan bifall.

#### 6.4.3 Felaktigt debiterat timarvode?

Göteborgs Stad har yrkat skadestånd med 31 028 kronor och som grund för detta gjort gällande att Front i ett antal fall debiterat fel timpriser. Front har bestritt att det förekommit några felaktigheter som kan ge skadestånd.

Tingsrätten gör följande bedömning.

Enligt ramavtalen skulle det pris gälla som angavs i prisbilagor. Av prisbilagorna framgår följande timpriser.



	junior	jurist	senior
Associationsrätt, speciell fastighetsrätt, processrätt, offentlig rätt, it- och immaterialrätt	953	1 270	1 588
Allmän fastighetsrätt, miljö rätt, upphandlings- och konkurrensrätt, entreprenadrätt	833	1 110	1 388

För de olika kategorierna gällde att alla skulle ha juristexamen och vara advokat. De skulle ha minst 10 (senior), 5 (jurist) eller 2 (junior) års erfarenhet av kvalificerat juridiskt arbete. Dessutom skulle de ha minst 7 (senior), 4 (jurist) eller 1 (junior) års erfarenhet av kvalificerat juridiskt arbete inom avtalsområdet.

Göteborgs Stad har påstått att timpriset för processrätt debiterades trots att det i själva verket rörde sig om entreprenadrätt och att Front debiterat Roland Adrells arbete med det timarvode som gällde för senior jurist, trots att han inte har den kompetens inom rättsområdet som motiverar ett sådant timarvode. Staden har hänvisat till följande fakturor.

fakturadag	fakturanr	Jurist	avtalat			summa	anm.	förvaltning	beskrivning
			timpris	pris	tim				
20191128	23191	Johan Utternäs	1270	1110	51		krediterats	Trafikkontoret	Implenia Vasabron
20191128	23192	Johan Utternäs	1390	1110	69,7	19516		Trafikkontoret	Hisingsbron
		Roland Adrell	1388	1110	1	278		Trafikkontoret	Hisingsbron
20191219	23533	Roland Adrell	1388	1110	3,5	973		Trafikkontoret	Konsultvist WSP
20190524	21656	David Schreiber	1270	1110	15,7	2512		Trafikkontoret	Implenia Vasabron
20190705	22005	Roland Adrell	1388	1110	2,1	583,8		Trafikkontoret	Implenia Vasabron
20190905	22551		953	833	68,25		krediterats	Trafikkontoret	Implenia Vasabron
			1270	1110	17,5		krediterats	Trafikkontoret	Implenia Vasabron
20191031	22939		953	833	52,75		krediterats	Trafikkontoret	Implenia Vasabron
			1270	1110	51		krediterats	Trafikkontoret	Implenia Vasabron
20191023	22833	Roland Adrell	1388	1110	1,5	417		Trafikkontoret	Veidekke Vasabron
20191217	23515		1270	1110	49		krediterats	Trafikkontoret	Implenia Vasabron
20191219	23532	Roland Adrell	1388	1110	3,5	973		Trafikkontoret	Konsultvist WSP
20200414	24422	Johan Utternäs	1270	1110	24		krediterats	Trafikkontoret	Implenia Vasabron
20200430	24597	Johan Utternäs m.fl.	1270	1110	12,5	2000		Lokalförvaltningen	Entreprenadkonsultationer
20200924	25500	Johan Utternäs m.fl.	1270	1110	14,6	2336		Lokalförvaltningen	Entreprenad- och miljöfrågor
20200313	24199	Johan Utternäs	1270	1110	9	1440		Lokalförvaltningen	Entreprenadkonsultationer

Någon närmare utredning om det arbete som utförts i de aktuella ärendena har inte presenterats. Av beskrivningarna att döma förefaller ärendena rörande Vasabron, Hisingsbron och WSP kunna beröra både entreprenad- och processrätt. Trafikkontoret och Lokalförvaltningen har betalat fakturorna utan att framställa några anmärkningar. Någon omständighet som gör att det nu finns skäl att ifrågasätta riktigheten av att arbetet rörde processrätt har inte framkommit.

När det sedan gäller vilket timpris som skulle gälla för Roland Adrells arbete gör tingsrätten följande överväganden. Enligt CV (aktbilaga 144) och Rolands Adrells egna uppgifter framgår att han år 1994–1998 var chefsjurist i Göteborgs Stad, sedan år 2002 är advokat, har 28 års erfarenhet av kvalificerat juridiskt arbete samt gedigen erfarenhet av avtalsförhandlingar samt att föra process i domstol. Det har inte framkommit någon omständighet som kan ge skäl att ifrågasätta dessa uppgifter. Med hänsyn till vad som framkommit om hans kompetens och erfarenhet får han anses ha den särskilda kompetens inom processrätt som motiverar timpriset för senior jurist. Den omständigheten att Front i sitt anbud inte tagit upp Roland Adrell som senior jurist eller jurist medför inte annan bedömning. Ramavtalen kan inte tolkas på annat sätt än att Front fritt kunde leda och fördela sitt arbete med den personal och kompetens som varje uppdrag krävde. En annan sak är att det i upphandlingsförfarandet skulle framgå att anbudsgivarna hade personer med viss kompetens.

Tingsrätten finner därför att rätt timpris debiterats. Något skadestånd kan därför inte utgå på denna grund.

#### 6.4.4 Felaktigt debiterat arbete?

Göteborgs Stad har yrkat skadestånd med 257 140 kronor samt som grund för detta gjort gällande att Front tagit betalt för arbete som inte var ersättningsgillt eller utförts samt i fakturaspecifikationer felaktigt angivit att Roland Adrell utfört arbete. Det gäller fakturor som specificerats i aktbilaga 792.

Front har bestritt att det förekommit några felaktigheter.

Tingsrätten gör följande bedömning.

Enligt ramavtalen skulle i avtalat timpris samtliga kostnader för genomförandet av ett uppdrag ingå, t.ex. resor, restid, logi, traktamente, kopiering, datorstöd. I priset skulle också advokatbrev ingå. För resor som gjordes på uppdragsgivarens begäran tillkom faktiska godkända reskostnader.

Roland Adrell var under den i målet aktuella tiden delägare på Front. Amir Daneshpip och Jonas Wahlbom var anställda där som biträdande jurister. Det är utrett att Front använde ett internt tidredovisningssystem (Klartext), där juristernas arbetade tid i respektive ärende antecknades. Den inlagda tiden låg sedan till grund för faktureringen. Av Kaisa Adlercreutz och Jonas Wahlboms uppgifter framgår dock att den faktureringsansvarige vid faktureringen kunde stryka tid som var inlagd i tidredovisningssystemet. Någon direkt koppling mellan den i Klartext registrerade tiden och den efterföljande faktureringen finns alltså inte.

Jonas Wahlbom och Amir Daneshpip har berättat att Roland Adrell satte upp tid i deras ärenden, trots att han, enligt deras uppfattning, inte utfört något arbete eller överhuvudtaget varit inblandad i dem. Jonas Wahlbom har berättat att när han var fakturansvarig förekom det att han på den grunden strök tid som Roland Adrell hade lagt in i tidredovisningssystemet.

Kaisa Adlercreutz har berättat att hon under många år arbetade nära Roland Adrell, att han var klientansvarig för nästan alla uppdrag och att avropen många gånger informellt via samtal eller epost gick via honom. Hon har vidare uppgett, som det får förstås, att han sällan utförde det praktiska arbetet utan var den som arbetsledde och skötte de övergripande klientkontakterna. Avstämningar skedde löpande med honom. Av uppgifter i Fronts tidredovisningssystem framgår att Roland Adrell i ett mycket stort antal ärenden antecknat att han utfört några få timmars arbete, ofta benämnt ”genomgång”.

Utredningen visar att Roland Adrell varit mycket knapphändig när han redovisat arbetad tid i Klartext. Det går i allmänhet inte att av redovisningen utläsa vilket arbete eller vilka åtgärder som Roland Adrell har utfört. Enligt tingsrättens mening uppfyller Roland Adrells redovisning i Klartext inte ens lågt ställda krav på hur en advokat ska redovisa sin tid och sitt arbete i ett internt tidredovisningssystem som är avsett att ligga till grund för faktureringen.

Det finns emellertid inte tillräcklig utredning som ger stöd för att det i de konkreta ärenden som Göteborgs Stad lyft fram förekommit någon överdebitering. Visserligen har Roland Adrell i det interna tidredovisningssystemet satt upp tid i ärendena. I många åberopade fakturaspecifikationer finns dock inte angivet att Front debiterat tid för arbete som Roland Adrell skulle ha utfört. Med hänsyn till vad Kaisa Adlercreutz berättat om Roland Adrells arbetssätt skulle det kunna vara så att Roland Adrell, som han själv uppgett, haft kontakt med klienterna i t.ex. inledande eller avslutande skeden som motiverat att han registrerat tid i ärendet. Det har gått lång tid sedan arbetena utfördes. Stadens förvaltningar och nämnder har såvitt framkommit betalat Fronts fakturor utan anmärkningar. Några uppgifter från stadens anställda eller annan utredning som klarlägger vad som förekommit i de konkreta ärendena har inte presenterats. Tingsrätten finner därför inte styrkt att det förekommit någon felaktig debitering.

I föregående avsnitt har tingsrätten funnit att Front haft rätt att debitera Roland Adrells arbete med den timtaxa som gäller för ”senior jurist”. Det finns inte skäl att göra någon annan bedömning beträffande de fakturor som staden åberopat i denna del.

Vid en granskning av de fakturaspecifikationer som Göteborgs Stad hänvisat till i detta avsnitt finner tingsrätten att det inte förekommit några brister som skulle kunna motivera skadestånd. Tingsrätten går mer in på frågan om bristfälliga fakturaspecifikationer i nästa avsnitt.

Stadens yrkande i denna del lämnas utan bifall.

#### 6.4.5 Bristfälliga fakturaspecifikationer

Göteborgs Stad har yrkat vite med 2 840 000 kronor för bristfälliga fakturaspecifikationer.

Tingsrätten har funnit att något vite inte kan utgå jämte skadestånd. I denna del har Göteborgs Stad inte yrkat något skadestånd och vite kan därför i och för sig utgå.

Staden har därvid anfört att beräkningsgrunderna och fakturaspecifikationerna är bristfälliga i 183 fakturor. Det rör sig om sammanlagt 284 brister specificerade i aktbilaga 793. För varje brist har Göteborgs Stad gjort gällande att vite ska utgå med 10 000 kronor.

Front har bestritt att det förekommit några brister.

Tingsrätten gör följande bedömning.

Enligt ramavtalen ska leverantören på fakturan redovisa bl.a. art och omfattning av uppdrag, tidsperiod och specifikation av ersättningsgilla kostnadsposter. Har uppdraget utförts enligt löpande räkning ska beräkningsgrunden anges i fakturan, t.ex. vad avser antal arbetstimmar och timersättning per angiven jurist eller arbetsuppgift. I fakturan angivna belopp ska i förekommande fall kunna hänföras till aktuellt projekt, aktivitet och ärende.

Av ramavtalen framgår vidare att vite om 10 000 kr i varje enskilt fall ska utgå om part bryter mot bestämmelse i ramavtalet.

Tingsrätten har gått igenom de av staden åberopade fakturorna. Såvitt framkommit har de betalats. Vid granskningen har inte framkommit annat än att de i allt väsentligt

innehåller sedvanlig redovisning av bl.a. art och omfattning av uppdrag, tidsperiod och specifikation av ersättningsgilla kostnadsposter.

Huvudsaklig beräkningsgrund framgår också av fakturorna. Något absolut krav på att redovisa antal arbetstimmar och timersättning finns inte i ramavtalen. Enligt ramavtalen utgör sådana uppgifter endast ett exempel på beräkningsgrund vid löpande räkning. Det kan i de enskilda fallen ha varit tillräckligt att ange t.ex. dag, arbetets karaktär eller annan beskrivning; i synnerhet när det rör sig om små belopp. För att belysa detta kan nämnas faktura nr 13947 med fakturabeloppet 2 235 kr exklusive mervärdesskatt. Front har till fakturan specificerat följande.

Ärende 13 Överklagande av upphävt bygglov Brunnsboskolan

2017-01-25 Mottagande av kallelse till sammanträde och syn, e-post till Lokalförvaltningen angående detta, återkoppling på Lokalförvaltningens svar samt

2017-01-31 Vänersborgs TR P 3958-16 aktbilaga 7.

Ovanstående uppgifter till klienten utgör enligt tingsrättens mening tillräcklig information. I den mån någon uppgift saknats kan den ärendeansvarige hos Göteborgs Stad ha fått kompletterande information eller haft egen kunskap som gjort att fakturan de facto sedan blev reglerad.

Fronts fakturaspecifikationer har sammanfattningsvis inte varit så bristfälliga att de innefattar avtalsbrott som kan föranleda vite. Även om några specifikationer varit bristfälliga hade beställaren kunnat reda ut detta genom att begära ny specifikation. Enligt tingsrättens mening går det inte, som i förevarande fall, att långt efter faktureringen påtala bristen. Göteborgs Stad talan om vite i denna del kan därför inte bifallas.

Tingsrätten finner vid denna utgång inte skäl att pröva t.ex. Fronts invändning om att det inte kan utgå mer än ett vite per faktura.

#### 6.4.6 Preklusion på grund av ensidigt åtagande att avstå sin motfordran

Den omständigheten att Göteborgs Stad i EY:s rapport ansett sig inte ha grund för att häva avtalet med Front eller utesluta byrån från kommande upphandling innebär inte att staden ensidigt avstått från att göra gällande skadestånds- och vitesanspråk mot Front. Advokatbyrån kan inte heller på grund av uttalandet ha fått intryck av att staden avstått från att göra påstådda avtalsbrott gällande. Detsamma gäller skrivelsen av den 8 september 2020. Någon omständighet i övrigt som visar att staden har åtagit sig att avstå från sin eventuella motfordran har inte framkommit. Fronts invändning i denna del saknar därför fog och lämnas utan bifall.

### **6.5 Rättegångskostnader**

#### 6.5.1 Inledning

Front är tappande part i huvudkäromålet och Göteborgs Stad är tappande part i genkäromålet. Enligt 18 kap. 4 § rättegångsbalken ska då vardera parten bära sin kostnad eller jämkad ersättning tilläggas endera part. Om kostnaderna för de olika käromålen kan särskiljas ska dock ersättningsskyldigheten därefter bestämmas. Utgångspunkten har ansetts vara att domstolen ska försöka särskilja kostnaderna och fördela dem på de olika delarna av målet (jfr NJA 2018 s. 667). Tingsrätten fördelar därför rättegångskostnaderna på huvud- respektive genkäromålet. Detta innebär att Front ska utge ersättning till Göteborgs Stad för de kostnader som är att hänföra till huvudkäromålet och Göteborgs Stad ska utge ersättning till Front för kostnader hänförliga till genkäromålet.

Front och Göteborgs Stad har båda yrkat ersättning för ombudsarvode, eget arbete och utlägg. Beträffande ersättningen vill tingsrätten inledningsvis klargöra följande.

Av 18 kap. 8 § rättegångsbalken följer att ersättning för rättegångskostnad ska fullt motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av

partens rätt. Paragrafen är inte direkt tillämplig i fråga om rättegångskostnader i annan process än den till vilken kostnaderna hänför sig (se NJA 2006 s. 367).

När det gäller kostnaden för ombudsarvode ska kostnaden inte bestämmas med utgångspunkt i nedlagd tid, utan med hänsyn till målets beskaffenhet och omfattning, den omsorg och skicklighet med vilket uppdraget har utförts, tvisteföremålets värde och den betydelse som målets utgång i övrigt haft för parten (se NJA 1997 s. 854).

Även kostnaden för partens eget arbete och tidspillan räknas som rättegångskostnad. Härmed avses endast arbete och tidspillan som direkt påkallats av rättegångens förberedande och utförande. En juridisk person som låtit en anställd jurist utföra arbete i målet kan få ersättning för juristens arbete. Som utgångspunkt gäller att den faktiska kostnaden ersätts, men den kan presumeras motsvara en måttlig kostnad för ett externt ombud (se "Partens egna arbete" NJA 2023 s. 94, "Bilstugan" NJA 2009 s 441 och "Porsi kraftstation" NJA 1991 s. 28). I det först nämnda fallet anges att en viss restriktivitet bör präglade bedömningen av när ersättning kan utgå till en fysisk person för eget arbete, i synnerhet när ett ombud har anlåtats för att föra partens talan. Utgångspunkten är då att det är ombudet och inte parten själv som ska utföra det arbete som behövs för tillvaratagandet av partens rätt. I vissa fall när partens arbete avser något annat än det arbete som ombudet har utfört och arbetet har varit skäligen påkallat för att ta till vara partens rätt kan det dock ersättas vid sidan av ombudsarvodet.

Med detta sagt tar tingsrätten nu ställning till Göteborgs Stads ersättningsanspråk i huvudkäromålet och Fronts anspråk i genkäromålet.

#### 6.5.2 Göteborgs Stads rätt till ersättning för kostnader i huvudkäromålet

Göteborgs Stad har yrkat ersättning för sin rättegångskostnad med sammanlagt 16 771 707 kr 66 öre, varav 16 246 100 kr för ombudsarvode, 382 750 kr för egen kostnad och 142 857 kr 66 öre för utlägg. Av totalbeloppet avser 11 431 607 kr 21 öre kostnader hänförliga till huvudkäromålet, varav 11 056 390 kr för ombudsarvode, 267 925 kr för eget arbete och 107 292 kr 21 öre för utlägg. Av ombudsarvodet utgör



10 626 640 kr ersättning för Roschier Advokatbyrå AB:s ombudsarvode och 429 750 kr ersättning för Ludvig & Co:s ombudsarvode.

Front har överlämnat till tingsrätten att bedöma skäligheten av yrkad kostnad och anfört bl.a. följande. Kostnaden om 189 772 kr för ombudsbyte bör avräknas från stadens anspråk. Genkäröålet bygger på den invändning om motfordringar som inledningsvis framfördes. Flera inlagor avser motfordringarna och därmed genkäröålet. Trots detta har staden angett att arbetet är hänförligt till huvudkäröålet. Detta är fel. Kostnaden om 1 210 996 kr 25 öre för arbete hänförligt till stadens tillhandahållande av allmänna handlingar bör också avräknas. Göteborgs Stad har angett att det tidigare ombudets arbete med editionsfrågor avsåg huvudkäröålet. Detta är fel. Editionsfrågorna avsåg stadens yrkande om edition av Fronts fakturor och interna tidredovisning. De avsåg alltså arbete med genkäröålet. Vidare bör Göteborgs Stad, oavsett utgången i målet, inte tillerkännas ersättning för arbete hänförligt till att lämna ut allmänna handlingar. Det ålåg staden som offentlig aktör att lämna ut handlingarna och i målet orsakade staden genom sin obstruktion och vilseledande påståenden kostnaderna. Någon ersättning för dessa kostnader kan därför inte utgå. Göteborgs Stad har fördelat 68 procent av kostnaderna till huvudkäröålet och 32 procent till genkäröålet, men borde ha fördelat kostnaden med hälften vardera till målets två delar. Mycket arbete har avsett genkäröålet. All kommunikation mellan det gamla ombudet och de nya har fördelats till huvudkäröålet. Detta är inte ett realistiskt scenario. Vidare har felaktigt allt arbete avseende kostnadsräkningarna samt det tidigare ombudets utlägg (förutom ansökningsavgift) allokerats till huvudkäröålet. Henrik Willquist (från Glimstedts advokatbyrå) var ombud för staden i förvaltningsprocessen om uteslutning av Front från upphandlingsförfarandet. Det arbetet kan inte vara hänförligt till huvudkäröålet. Ombudens resekostnad kan inte ha avsett huvudkäröålet.

Göteborgs Stad har genmält bl.a. följande. Åtgärder som var hänförliga till överlämning och ombudsbyte var ytterst begränsade och är ersättningsgilla. Huvudkäröålet har för staden varit betydligt mer tids- och resurskrävande. Göteborgs Stad

har beträffande huvudkäromålet tvingats stå kostnaden för omfattande utredningsarbete. En 50/50-delning är inte rimlig med hänsyn till hur Front har fört sin talan. Åtgärder vidtogs i editionsfrågan med anledning av Fronts påståenden om att Göteborgs Stad inte efterkommit tingsrättens editionsbeslut om att tillhandahålla allmänna handlingar. Front hade redan tillgång till materialet. Allt arbete med detta var skäligen påkallat för att tillvarata stadens rätt.

Tingsrätten gör följande bedömning.

Huvudkäromålet har rört frågan om Göteborgs Stad och andra ramavtalsanvändare avtalsstridigt anlitat andra advokatbyråer än Front. Göteborgs Stad ansvar för andra ramavtalsanvändare har dock endast berörts i begränsad omfattning av parterna under såväl förberedelsen som huvudförhandlingen och i den delen bör Göteborgs Stad och dess ombud ha lagt ner ett i sammanhanget begränsat arbete. Beträffande Göteborgs Stads ansvar för att dess förvaltningar och nämnder anlitat andra byråer än Front har omtvistat belopp gällt en mindre summa, cirka 16,7 av yrkade 52 miljoner kronor. Front har i denna del grundat sin beräkning av skadeståndets storlek på provisionsfakturer och provisionsstatistik. Det har varit befogat att noggrant gå igenom detta material och leverantörsfakturorna. Emellertid borde arbetet ha underlättats av att Göteborgs Stad självt haft tillgång till och disponerat över materialet. Arbetet att sammanställa och räkna samman avtalsstridiga avrop kan inte anses ha varit av särskilt kvalificerat slag. Däremot kan det ha varit tidskrävande att gå igenom och översiktligt bedöma ärendena. Såvitt framkommit har dock någon djupgående utredning av de faktiska omständigheterna i respektive ärende inte gjorts och någon bevisning i de enskilda ärendena har i princip inte lagts fram. Med hänsyn till det sagda är huvudkäromålet av sådan art och omfattning att skälig ersättning för ombudsarvode inte tillnärmelsevis kan uppgå till ett så högt belopp som Göteborgs Stad yrkat.

Vid bestämmande av skälig ersättning måste hänsyn också tas till Göteborgs stad obefogade invändningar om bl.a. felaktigt instämmd part. Göteborgs Stad lade också ner ett omfattande arbete under förberedelsen på edition och efterföljde grundlöst inte

tingsrättens editionsbeslut. Leverantörsfakturer i omaskerat skick lämnades inte ut förrän Kammarrätten i Göteborg i februari 2023 hade beslutat om detta.

Den omständigheten att Göteborgs Stad bytt ombud under förberedelsen måste ha medfört visst merarbete. Detta är i rimlig uträkning ersättningsgillt.

Av yrkad ersättning för utlägg samt arbete med kostnadsräkningar bör hälften avse huvudkäromålet.

Tingsrätten finner mot denna bakgrund att skälig ersättning för ombudsarvode inte kan bestämmas till högre belopp än 8 000 000 kr, varav 150 000 kr för Ludvig & Co:s arbete och resterande belopp för Roschiers arbete. Vidare kan skälig ersättning för Göteborgs Stads eget arbete inte bestämmas till högre belopp än 100 000 kr. Ersättning för utlägg ska utgå med 71 429 kr. Sammanlagt ska Front alltså betala 8 171 429 kr till Göteborgs Stad för dess rättegångskostnad.

#### 6.5.3 Fronts rätt till ersättning för kostnader i genkäromålet

Front har yrkat ersättning för sin rättegångskostnad med sammanlagt 23 861 176 kr, varav 11 500 000 kr för ombudsarvode, 101 916 kr för ombudens resor och logi samt 12 259 260 kr för eget arbete. Av totalbeloppet avser 12 301 328 kr kostnader hänförliga till genkäromålet, varav 5 750 000 kr för ombudsarvode, 50 958 kr för resor och logi (som det får förstås) samt 6 500 370 kr för Fronts eget arbete. Byrån har därvid anfört bl.a. följande. Mellan Front och ombuden förelåg en överenskommelse om att jurister anställda på Front skulle utföra huvuddelen av utredningsarbetet samt ta fram material och första utkast till yttranden. Detta skedde i syfte att hålla nere kostnaderna, eftersom Schjødts timarvoden är väsentligen högre än Fronts. Front har valt att begära ersättning endast för de tre jurister som i huvudsak arbetat med ärendet; Kaisa Adlercreutz, Henrik Melin och Sara Fogelberg.

Göteborgs Stad har överlämnat åt tingsrätten att bedöma skäligheten av yrkad kostnad och anfört bl.a. följande. Front har inte redovisat till vilken del ombudsarbetet hänfört

sig till huvud- respektive genkäröålet. Det är inte rimligt att hälften av ombuds- kostnaden är hänförlig till genkäröålet. Detsamma gäller uppdelningen av kostnaden för Fronts eget arbete. Målens komplexitet och utredningens omfattning talar för att mer tid är hänförlig till huvudkäröålet. Förberedelsen höll på längre tid med huvud- käröålet och den mesta av skriftväxlingen ägde rum innan genstämningen gavs in. Den av Front angivna tidsåtgången för eget arbete är orimlig och ombudsarvodet är inte specificerat. Det har i vart fall inte varit skäligen påkallat att lägga ner så mycket tid. Kostnaderna har väsentligt överstigit tvisteföröålets värde. Den omständigheten att Göteborgs Stad inledningsvis yrkade 14 632 031 kr saknar betydelse eftersom beloppet justerades ner efter revidering av vitesberäkningen. Arbetet med vites- beräkningen kan inte ha föranlett någon större arbetsinsats.

Tingsrätten gör följande bedömning.

Genkäröålet har rört frågor om Front avtalsstridigt använt okvalificerad personal, debiterat fel timarvoden och lämnat bristfälliga fakturaspecifikationer. Göteborgs Stad yrkade inledningsvis cirka 14,5 miljoner kronor, men sänkte sedan kravet till 5,4 miljoner kronor. Målet har rört ett stort antal händelser (mål) som nära nog vart och ett gällt mycket små belopp. Varje händelse/avtalsbrott har varit av blygsam omfattning. Någon fråga av särskilt kvalificerat slag har inte förekommit. Icke desto mindre måste det ha föranlett en hel del arbete för Front att gå igenom varje påstått avtalsbrott, som dessutom i flera fall låg långt tillbaka i tiden. Med hänsyn till karaktären på de påstådda avtalsbrotten och betydelsen för Front att bemöta dessa får det anses ha varit befogat att noggrant gå igenom ärendena och fakturorna. Av betydelse vid bedömningen av skäligen ersättning för detta arbete är dock att Front självt haft omedelbar tillgång till materialet. Med hänsyn till det sagda kan skäligen ersättning för ombudsarvode inte utgå med så högt belopp som Front krävt.

Vad ovan sagts om målets art och omfattning innebär också att ersättningen för Fronts eget arbete blir begränsad. Den ersättning som Front begärt är inte skäligen. Detta gäller i

synnerhet när byrån anlitat externa ombud som lagt ner ett omfattande arbete i målet och stått bakom yttranden och övrig processföring i målet.

Med denna bakgrund kan ersättning inte utgå för ombudsarvode, oavsett vilken allokering av den samlade kostnaden man än gör, med mer än 4 000 000 kronor och för Fronts eget arbete med 1 300 000 kronor. Till detta kommer 50 958 kr för utlägg. Göteborgs Stad ska alltså utge ersättning till Front för byråns rättegångskostnad med sammanlagt 5 350 958 kronor.

## 7. SAMMANFATTNING

Front har yrkat skadestånd av Göteborgs Stad med cirka 52,9 miljoner kronor. Som grund för sin talan har Front gjort gällande att staden, kranskommuner och andra ramavtalsanvändare har anlitat andra advokatbyråer trots att Front var rangordnad etta enligt ingångna ramavtal. Av det yrkade beloppet har cirka 16,7 miljoner kr avsett felaktiga beställningar som nämnder och förvaltningar inom Göteborgs Stad gjort, medan resterande belopp har avsett felaktiga beställningar som bl.a. kommunala bolag eller kranskommuner gjort.

Tingsrätten har funnit att Front inte har rätt till något skadestånd. Göteborgs Stad ansvarar inte för kranskommuners och andra ramavtalsanvändares felaktiga beställningar. Utredningen ger visst stöd för att Göteborgs Stads nämnder och förvaltningar beställt juridiska tjänster av andra advokatbyråer än Front. Front, som reklamerade inom skälig tid, har dock inte presenterat någon utredning som ger tillräckligt stöd för att beställningarna skedde under tid då ramavtalen gällde eller var i strid med ingångna avtal.

Tingsrätten har därför ogillat Fronts käromål och förpliktat byrån att ersätta Göteborgs Stad drygt 8,1 miljoner kronor för stadens rättegångskostnad.

-----

Göteborgs Stad har å sin sida krävt skadestånd och vite av Front med cirka 5,4 miljoner kronor. Staden grundade sitt krav på att Front i strid med ramavtalen dels använt nytexaminerade jurister, dels debiterat fel timarvoden för bl.a. Roland Adrell, dels debiterat för arbete som bl.a. Roland Adrell inte utfört och dels lämnat bristfälliga fakturaspecifikationer.

Tingsrätten har dock funnit att Göteborgs Stad inte har rätt till något skadestånd eller vite. Ramavtalen har inte gett Göteborgs Stad rätt till vite, i de fall stadens talan även omfattat ett krav på skadestånd. Ramavtalen har gett utrymme för att använda och ta betalt för nytexaminerade juristers arbete. Det är heller inte visat att de timarvoden som debiterats för bl.a. Roland Adrell, med hänsyn till vad som framkommit om aktuellt rättsområde och hans erfarenhet, har varit inkorrekta.

Tingsrätten har haft synpunkter på Roland Adrells redovisning i Fronts interna tidsredovisningssystem men anser inte att Göteborgs Stad har styrkt att det förekommit någon felaktig debitering från Fronts sida beträffande hans eller annan jurists sida.

Ifråga om bristfälliga fakturaspecifikationer går det inte, som i förevarande fall, att långt efter faktureringen påtala de brister som Göteborgs Stad gjort gällande. Något vite på grund av bristfälliga fakturaspecifikationer kan därför inte utgå.

Tingsrätten har därför ogillat Göteborgs Stads genkärsmål och förpliktat staden att ersätta Front drygt 5,3 miljoner kronor för advokatbyråns rättegångskostnad.

**8. ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE**

Se *bilaga*. Överklagande ska ha inkommit till tingsrätten senast den 13 mars 2024 och vara ställt till Hovrätten för Västra Sverige.

Henrik Karlsson

Erik Johansson

Olle Lindén



## Hur man överklagar

Dom i tvistemål, tingsrätt

TR-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

### Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

### Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandet har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

### Så här gör du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

Det är inte säkert att du kan lägga fram nya bevis. Vill du göra det ska du förklara varför du inte lagt fram bevisen tidigare.

Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

Tala också om ifall du vill att motparten ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.  
Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.  
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i domen.

### Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar tingsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.



## Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

### Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på [www.domstol.se](http://www.domstol.se).